

4:e årg. 1901.

Januari.

N:o 1.

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI.

UTGIFVEN AF

PONTUS E. FAHLBECK

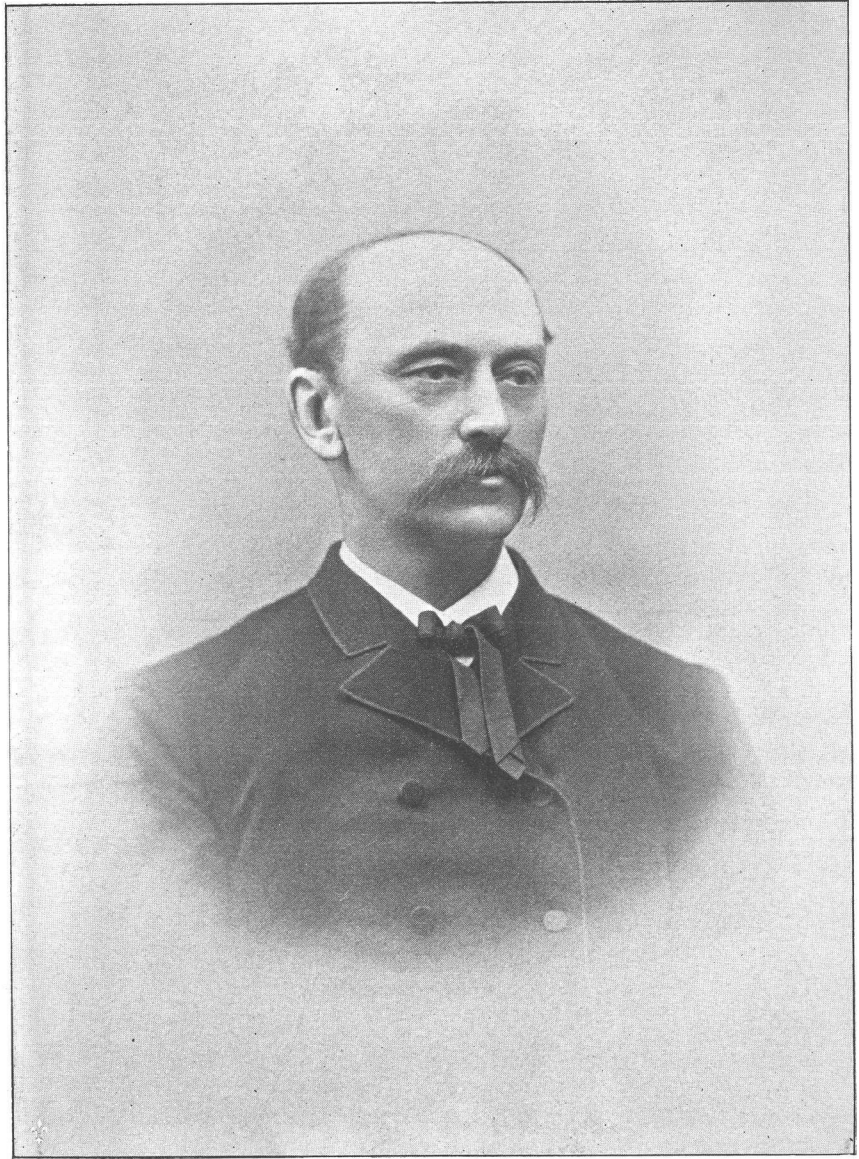
Pris för årgång 6 kr.

Lösenummer af detta häfte kostar 2: 00.

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION

Oscar A. King

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer under 1901 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande af ett alltför strängt anlåtande af den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik — detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från samt *anmälningar* af nyare statsvetenskaplig litteratur. I en särskildt redigerad afdelning skola därjämte i öfversiktlig form refereras viktigare *prejudikal* m. m. ur Sveriges administrativa praxis.

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet, och härutinnan vågar den ock hoppas på framgång, då från olika håll bidrag utlofvats eller eljest för framtiden ställts i utsikt af vårt lands mest framstående författare på statsvetenskapernas område.

Tidskriften kommer att redigeras af undertecknad med biträde af doc. L. WIDELL och fil. kand. S. WALLENGREN såsom redaktionssekreterare, af hvilka den förstnämnde handlägger alla löpande ärenden. Därjämte hoppas redaktionen såsom hittills kunna påräkna medverkan till prejudikatafdelningen af kammarrådet dr G. THULIN m. fl.

Tidskriften utkommer i 5 häften om året omfattande minst 20 ark. Prenumerationspriset blir såsom hittills 6 kr. för år. Lösa häften säljas i mån af tillgång till ett pris af c:a 60 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos «Redaktionen af Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angifvande af källan förbjudes.

Lund i December 1900.

P. Fahlbeck.

Oscar Alin.

Född den 22 december 1846. Död den 31 december 1900.

»Pro patria mortuus es et veritate,
Per easdem vives!»

(Inskrift å Tidskriftens blomstergård vid
Oscar Alins bår.)

Med bilden af den man, hvars bortgång ur lifvet i de stunder, då det gamla året ringdes ut och det nya in, blef till ett svidande sorgebudskap i nyårstid till allt Sveriges land och för vidaste kretsar af dess folk, inledes i dag en ny årgång af den tidskrift, som allt ifrån sitt framträdande fått räkna honom bland sina utgifvare och medarbetare, och som utom dess i väsentlig mån har hans väckande och värmande intresse för svensk statsvetenskaplig forskning att tacka för sin första tillkomst.

Oscar Alins lifsgärning är af tvåfaldig art: praktiskt politisk och teoretiskt vetenskaplig, om än i grunden härmed betecknats blott två, på det innerligaste sammanhängande sidor af en sällsynt enhetlig verksamhet. Genom hela hans lif, i stort som i smått, i det enskilda såväl som det offentliga går nämligen såsom ledande motiv och medvetet mål fäderneslandets bästa, dess välfärd och dess ära. Tog han i offentliga värf till orda, alltid var Sveriges väl hans syfte, och gällde det att i handling visa vägen, aldrig syek han de ideal han själf ställt fram eller erkänt såsom rätta, aldrig tvekade han att gå främst i faran eller, om så blef nödigt, ensam bjuda motståndet spetsen. Och satt han vid sitt skrifbord eller vandrade bland sina papper och böcker i vetenskapsmannens djupa

tankar, oftast var det då Sveriges höga och manande minnen, dess hänsofne stormän och höfdingar i fredlig eller krigisk bragd, dem han sökte åter göra rätt lefvande också för sig och sina dagars svenske män.

Så väfdes för honom lif och lära sämman. Arbetsrummet i det ljusa hem, hans maka och förtrogna hjälperska i allt skapade kring honom, var det starka fäste, den rika arsenal, där han samlade och ordnade sina vapen för kampen i fosterlandets tjänst, för sin insats i dagens och tidens strider, den hvilopunkt, där han hämtade kraft och öste visdom ur sådana mäns skrifter och kärnfulla ord, dem hans forskning lärt honom att framför andra värda såsom *svenske* män, en Gustaf II Adolf, en Hemming Gadd, en Hans Järta.

Historiens studium blef därigenom för honom ett medel och en väg till politiken, men politiken ej allenast såsom praktisk politik utan såsom tillika föremål för teoretiskt intresse och vetenskaplig forskning. Det moderna stats- och samhällslifvet, framför allt sådant det rörde sig inom Sveriges gränser och där alltsedan 1809 och 1814 efter hand utvecklats sig, eller sådant det från främmande land öfvat och öfvade inflytande på vårt folk, tog, såsom ock sig borde för en *politices et eloquentiæ professor skytteanus*, hufvudparten af hans tid och intressen i anspråk. Men därvid sökte han aldrig, ej ens när fråga blef om rent praktiska åtgärder, efter stundens framgångar och ville ej veta af sådana botemedel mot det, han ansåg ondt, hvilka väl kunde tillfälligt verka godt, men ock måste sedan medföra »sjufaldt värre« följder, utan han spanade städse med forskarens skarpa öga efter grunden och orsaken till det onda, efter sammanhanget i utvecklingen, dess utgångspunkter och väsentliga moment, och därefter bestämde han ock sedan sitt handlande.

Endast om man så ser de båda sidorna af Oscar Alins lifsgärning i deras inbördes sammanhang och växelverkan, kan man få rätt syn på och rätt förstå den samma. Ej minst gäller detta i afseende på den fråga, genom hvilken hans namn blifvit mest känt, och hvarvid det för alltid i synnerhet såsom vetenskapligt är på det närmaste förenadt och bundet, den s. k. norska frågan, för hvilken hans bok om unionen blef teoretiskt såväl som prak-

tiskt epokgörande. Det var hvarken hat eller ovilja mot Norge, som här skapade hans uppfattning eller dikterade hans beslut; det var ej heller öfverhöghetstankar eller chauvinistisk öfverspändhet, som låg till grund för hans sträfvanden att värna Sveriges rätt, sådan han funnit den samma lagligen vara, utan här såsom eljes var det hans vilja och uppsåt att oförtydbart uppvisa och bevisa, huru förhållandet faktiskt uppkommit och utvecklats, hvar kärnpunkten i det onda, som alla sågo men ingen kunde bota, verkligen låg för att mot den och blott mot den rikta sitt angrepp. Det är ock ett ganska märkligt skådespel att se, huru detta blifvit nu, sedan han själf gått bort, äfven af många hans motståndare erkänt och huru deras framställning af hans lära nu efter hans död blifvit vida mera verklighetstrogen och förstående än den någonsin var förr. Och det ligger något underbart kraftigt och styrkande i medvetandet därom, att åtminstone till hufvuddragen hans åsikter och lära om huru det varit och hvarför det så blifvit i själfva verket är den numera i vårt land bland vetenskapsmännen så godt som obestriddt härskande, liksom den ock, om ej alla tecken bedraga, förr eller senare torde åtminstone tyst erkännas inom broderlandets rent vetenskapliga kretsar såsom den historiskt riktiga. Att med den läran väl kunde förenas villighet att efter tidens och utvecklingens kraf förändra det gamla på ny grund, om blott därigenom Sveriges rikes välfärd gerom unionsbandens stärkande och icke försvagande blefve tryggad, därom bära hans verksamhet och förslag i den tredje unionskommittéen nog samt vittne. Och om han hellre ville en afgörande kris än ett långsamt men säkert förtvinande, när ingen ljusning syntes, det var något med hans i allo svenska kynne så naturligt, att ingen bort där af kunna taga anstöt.

Det är emellertid ej blott den unionella statskunskapen, som varit föremål för professor Alins vetenskapliga undersökningar och praktiskt politiska intresse. I visst sammanhang därmed stodo ock hans forskningar rörande Sveriges historia under Karl XIII och Karl XIV Johan. Mycket var här tyvärr ofullbordadt, då döden afbröt arbetet, men säkerligen finnes bland hans nu efterlämnade papper och noggranna, ytterst omsorgsfullt utförda och vanligen fullständiga afskrifter ett rikt och sofradt material till förra

delen af 1800-talets svenska historia och politik. Huruvida dock de arbeten, hvilkas utgifvande verkligen hünno påbörjas, skola kunna posthumt fortsättas, torde väl ännu icke kunna med viss-het sägas, huru lifligt man än måste önska, att så kunde ske. Fullbordade eller åtminstone så långt hunna, som meningen kan hafva varit, blefvo däremot flera tidigare historiska skrifter, sär-skildt den del af Illustrerad Sveriges Historia, som afhandlar ny-daningstiden under Gustaf Wasa och hans söner.

Men äfven Sveriges gällande inre statsskick, sådant det i praxis och teori ter sig, har af professor Alin i flere arbeten behandlats. Äfven här var ofta det teoretiskt politiska intresset förenadt med praktiskt politiska önskemål och sträfvanden, särdeles med hänsyn till konungamaktens behöriga upprätthållande och det nationella försvarets kraftiga stärkande. Hans politiskt vetenskapliga uppsat-ser i Ny Svensk Tidskrift 1885 och 1886 ej mindre än hans strödda bidrag till svenska statsskickets historia i Historisk Tidskrift 1884—87 eller hans framställningar rörande grundlagarnes tolkning ifråga om gränserna för konungens finansiella myndighet, 1887—94, visa tydligt, huru han fattade sin uppgift som statsvetenskaplig forskare. Rättsbestämmelsernas teoretiskt riktiga tydning var för honom visserligen en väsentlig sak, men han ville alltid tillika granska denna eller än hellre vinna den samma genom studiet såväl af præcedensfall i det politiska lifvet som af de åsikter, grundlagstiftarne eller sådana grundlagens kännare som t. ex. Hans Järta uttalat och häfdat. Hans forskning var därför städse riktad ej på lagtexten allena, utan tillika på alla de skrifna vittnesbörd från gångna dagar, hvilka han kunde framleta och med vetenskaps-mannens kritiska skärpa skärskåda. Till egna åsiktens belysande eller styrkande lät han därför ock gärna sina arbeten föregås af urkundspublikationer eller åtföljas af talrika bilagor ur materialet. Måhända blefvo härigenom för mången hans skrifter mindre njut-bara, helst den egna framställningen ofta var helt kortfattad, ehuru klar och koncis; men för hans lärjungar liksom för vetenskapens idkare i allmänhet underlättades därigenom i väsentlig grad ett själfstudium af det behandlade ämnet — dem och vetenskapen till stort gagn. Att själf se och pröfva var för honom en regel,

den han ock ville hos andra inskräpa till ett rättesnöre för allt vetenskapligt arbete.

På samma sätt blefvo hans föreläsningar vid universitetet en sporre till själfständig forskning. Genom sin metod och sin egen starka öfvertygelsetrohet, som aldrig kräfde af andra blind underkastelse, utan tvärtom manade till eget tänkande utan hänsyn till andras åsikter eller dagens skiftande meningar, blef han en föresyn, som man gärna följde, viss om att, äfven när man möjligen icke delade hans mening, dock af honom mötas med samma förstående och välvilja som alltid eljes. Träffande och sant har ock sångaren vid hans graf kunnat sjunga:

«Och ej från lärd kateder
Han talar mer de allvarsord,
Där ej retorisk flärd var spord,
Ej fras och prål för stunden,
Men malm ur bergslagsgrunden».

Renheten i allt Oscar Alins uppsätt, ädelheten i hans karaktär har ock blifvit allmänt erkänd, huru olika än omdömena i öfrigt utfallit om hans lifsgärning. Ej är här platsen att öka dessa omdömens antal, och slutdomen, om öfverhufvud människor kunna falla en sådan, må vi lugnt lämna åt kommande släkten att gifva. Och skulle i något litet stycke den bortgångnes uppfattning eller verksamhet kunna förefalla ensidig eller hans syn på tingen i något litet afseende missvisande, så vore detta intet märkligt: mänskligt är att misstaga sig, och hela sanningen kan ingen här i tiden finna, men stort är att som han städse sträfva därefter. Det var ock, emedan ingen, som kom i beröring med honom, kunde undgå att inse och känna detta, som Oscar Alin vann och måste vinna så många tacksamma lärjungar och vänner både inom och utom sitt läroområde, som han verkligen vann. Ärlighet och trohet i allt, en brinnande, fullständigt oegennyttig kärlek till fäderneslandet och särskildt till dess vetenskapliga forskning och dess bildningssökande ungdom voro hos honom utmärkande drag, som trots det enkla och nästan tillbakadragna, från all flärd fria yttre uppträdandet, gåfvo åt hans helgjutna personlighet den upphöjdhet och mäktiga kraft, som tvang till beundran och som för visso skall tvinga till efterföljd. Sent skall ock glömmas den förunderliga

känsla af trygghet och tillit, som väl en hvar erfor, hvilken, om ock blott en enda gång, af honom fick en sådan där tyst och lång handtryckning, följd af en den varmaste blick från klara, hjärtegodas ögon, en sådan, som endast Oscar Alin kunde gifva.

Stor som människa, stor som forskare, stor som svensk har Oscar Alin för sitt fädernesland haft och skäll allt fort hafva en betydelse, som kommer blott få till del. Frid öfver den fallne kämpen!

För hans ädla lifsgärning och föredöme, »i sörjande vänners och lärjungars namn, ett tack — men för visst ej det sista!»

Uppsala i Januari 1901.

C. A. REUTERSKIÖLD.

Om tjänsteförslag.

Af

Professor E. Kallenberg.

Principen om upprättande af förslag vid tillsättande af ämbeten och tjänster har mycket gamla anor i den svenska samhällsförfattningen.

Redan våra äldsta lagar, landskapslagarna, lämna exempel på tremannaförslag. Under den kristna kyrkans tidigaste period deltog nämligen menigheten i utseendet af kyrkoherde, antingen så, att denne omedelbart valdes af menigheten, eller så, att menigheten presenterade biskopen ett *förslag på tre personer* (Ö. G. L, SdL.¹⁾). — I landslagarna förekom tremannaförslaget vid utseendet af lagmän och häradshöfdingar. I Chr. LL Tingm. B Cap. 1 stadgas angående lagmansval, att biskopen skulle utlysa landsting och själf därvid infinna sig med två personer å klerkernas vägnar. Å tinget skulle allmogen välja sex hofmän och sex bönder, hvilka tolf tillika med klerkerna hade att välja tre män af dem, som bodde i lagsagan; af de tre egde konungen nämna en. Enligt samma landslag Tingm. B Cap. 2 skulle vid häradshöfdingsval tillgå så, att å ting, som lagmannen utlyste, häradet valde tolf män, de där jämte lagmannen hade att konungen «tre i waal lägga, af them i Härade bo. Ther taki Konungen en af, then han wil och weet ther til fallin wara».

¹⁾ Jfr. HILDEBRAND, Svenska statsförfattningens historiska utveckling, Stockholm 1896, sid. 55.

Söderköpings riksdagsbeslut af 1595 ¹⁾ innefattade, bland annat, ett försök att upplifva och tillika gifva allmännare tillämpning åt landslagens ofvanberörda stadganden om förslag ²⁾. I rikets förnämliga ämbeten skulle icke någon vara «fullkomlig-insatt, förr än Undersåterne i then Landzände ther som sådanne Embetzmän behöfwes heller och elliest the som thet wederkommer hafwe theres frije wahl och stämme, och sätties tree i wahlet, efter som Sweriges Lagh, på hwilken Konungen sworit hafwer, om sådanne förnämliche Embeter någerlunde berörer, — — — och ther uthaf samtyckie Konungen een, hwilken H. K. M. synes».

Vår rättshistoria lämnar jämväl exempel på tjänsteförslag å flere än tre. I Rättegångsordinantien af 1614 ³⁾ stadgades, punkt 12, beträffade den nyinrättade Svea Hofrätt, att då någon af de utnämnde ledamöterna lämnade sitt domareämbete, skulle de öfriga sätta konungen sex män i val, af hvilka konungen utsåg en.

Det var dock först under frihetstiden, som tjänsteförslaget, särskildt tremannaförslaget, blef regel. Ämbetstillsättningarna betraktades såsom högeligen riksviktiga angelägenheter samt gjordes i regeringsformer och konungaförsäkningar till föremål för vidlyftiga bestämmelser; om dem rörde sig ock en god del af tvisterna mellan konung, råd och riksdag samt de olika riksdagspartierna.

§ 40 i 1720 års regeringsform skiljer emellan tre hufvudkategorier af tjänster. Alla högre tjänster — från och med öfverste till och med fältmarskalk — och alla dessas vederlikar, både i andliga och världsliga ståndet, skulle utdelas af Kongl. Maj:t i sittande råd, efter närmare angifna regler. «Till alla öfriga tjänster» — hette det därefter — «föreslås Kongl. Maj:t af collegierne och andra vederbörande tre de förständigste, värdigaste och till den lediga beställningen tjänligste personer som finnas att tillgå — — —». Vid regementena skulle dock tillämpas en förordning af 1716 (enligt hvilken chefen hade att föreslå en). «Utaf de föreslagne utväljer och befullmäktigar Kongl. Maj:t den, som Hans Majestät därtill skickligast finner». — En tredje kategori utgjordes

¹⁾ STIERNMAN, Riksdagars och mötens beslut etc. del 1, sid. 434

²⁾ Jfr STAVENOW, Om riksrådsvalen under frihetstiden, Upsala 1890, sid. 6 f.

³⁾ SCHMEDEMAN'S Justitievärk, sid. 133.

af lägre tjänster, om hvilka det stadgats: «alla de lägre tjänster, hvilka collegierne, consistorierne, öfverstarne, vid regementerna samt andre stater för år 1680 varit vane att förgifva, blifva ock hädanefter till deras enskilte utdelande». Särskilda bestämmelser gåfvos om tillsättande af ärkebiskop och biskopar — hvilka inom ett efter «mästa stiftets vota» upprättadt förslag å tre personer utnämndes af konungen med råds råde — äfvensom kyrkoherdar.

Beträffande den ofvan först nämnda kategorien — de högre tjänsterna — var det af regeringsformens ifrågavarande § ej fullt klart, huruvida rådet skulle upprätta förslag eller blott nämna ett antal personer ¹⁾). Denna tvetydighet undanröjdes 1739 genom bestämmelsen, att ett förslag på tre personer skulle upprättas, och samma föreskrift intogs ock i § 9 af Adolf Fredriks konungaförsäkran 1751. En ännu viktigare fråga var den, om konungen var bunden af förslagen. I fråga om de högre tjänsterna var konungens rätt att gå utom förslaget i regeringsformen erkänd, dock med rätt och skyldighet för rådet att utvotera den, konungen ville nämna, därest utnämningen skulle vara stridande «mot Sveriges lag, regeringsformen och andre redelige undersåtares välfärd och förtjänst». Däremot syntes i fråga om sådana tjänster, till hvilka kollegierna eller andra vederbörande upprättade förslag, regeringsformens ofvan anförda stadgande binda konungen vid förslaget. Praxis utvecklade sig emellertid i annan riktning, om ock konungen, till undvikande af för honom nedsättande konstitutionella konflikter, endast med största försiktighet kunde begagna sig af befogenheten att frångå förslaget. § 9 af 1751 års konungaförsäkran fastställde denna konungens rätt, likväl så att, då någon nämndes utom förslaget, rådet skulle yttra sig och hade under förut beträffande de högre tjänsterna angifna förutsättningar utvoteringsrätt.

Ett Kongl. Bref af den 6 Oktober 1746 ²⁾) lämnade föreskrift angående den princip, efter hvilken tjänsteförslag borde upprättas.

¹⁾ Jfr HILDEBRAND, *anf. arb.* sid. 465, och TORELL, *Om konungens utnämningssätt till ämbeten enligt 1720 års regeringsform*, Stockholm 1876, sid. 10.

²⁾ Upptaget i BRANTINGS författningshandbok, del 1 sid. 485, äfvensom i SCHREVELIUS' edition af Lunds Akademis Constitutioner (Lund 1832) sid. 183.

Då detta bref åberopats såsom ännu gällande ¹⁾ och för öfrigt omedelbart rörer, det ämne, som utgör denna afhandlings föremål, må det här något utförligare omnämnas. Brevet innehåller, att «de förslager hvilka till lediga tjänsters besättjande hos Kongl. Maj:t komma att ingifvas, böra endast inrättas efter pluraliteten af rösterna, så att den som fått de mesta vota, uppföres 1:o loco, den som fått mindre 2:o loco, och den som fått de minsta 3:o loco». Det lämnas obestämdt, huruvida hvarje voterande har att föreslå allenast *en* af de sökande eller tre sökande samt, för det senare fallet, huruvida ordningen emellan de tre bör angifvas eller ej ²⁾. Författningen synes dock förutsätta, att de särskilda förslagsvota upptaga tre namn; i allt fall har detta varit det vanliga ³⁾. Hvad angår det senare spörsmålet, så kommer i betraktande, att vid bestämmandet af de olika rummen å det samfälda förslaget antalet förslagsröster öfver hufvud — utan skillnad emellan röster till olika rum — enligt ifrågavarande bref synes böra vara afgörande, så att den som med de flesta vota uppförts på förslag, utan afseende å det rum som därvid tillerkänts honom, erhåller första rummet, samt andra och tredje rummen tillfalla dem, som, efter samma beräkningssätt, hafva för sig de närmast högre röstetalen ⁴⁾. Enligt denna princip, som vi funnit iakttagen vid upp-

¹⁾ Af RABENIUS, Handbok i Sveriges gällande förvaltningsrätt, 2:dra uppl. Upsala 1875, sid. 254.

²⁾ Rådsprotokollet för den 6 Oktober 1746 uti inrikes civila ärenden innehåller: I stället för den proposition, som till Rikens ständer skolat afgå, beträffande förslagers inrättande, i anseende till de föreslagne, befalltes, att Circulaire till samt. vederbörande Collegier, Consistorier och Embetsmän, böra afgå, att de som komma att föreslås, skola på förslaget uppföras, efter pluralitatem votorum, och icke efter ålder i tjänsten, eller i anseende till för undfångne fullmakter.

Man finner af detta protokoll, som torde vara den enda handling, hvilken, utöfver hvad ifrågavarande bref själf innehåller, lämnar någon upplysning om dess mening, att brevet icke tillkommit i syfte att fastställa, huru vid omröstning skulle tillgå.

³⁾ Detta har åtminstone framgått af en granskning af det akademiska konsistoriets i Lund protokoll från 1840-talet rörande förslag till akademiska befattningar. Konsistoriets ledamöter hafva hvar för sig föreslagit tre — om så många kompetenta sökande funnits. I protokollet åberopas ofta 1746 års bref.

⁴⁾ Ett kanslersbref till universiteten af den 20 December 1745 (cit. af SCHREVELIUS, anf. arb. sid. 183) innehåller: «De Sökande rangeras på För-

rättandét af förslag till akademiska befattningar¹⁾, ligger mindre vikt uppå, att den voterande angifver ordningen emellan de tre af honom föreslagne; dock synes, så framt två eller flere sökande fått lika antal förslagsröster, företrädet böra tillkomma den, som fått ett större antal röster till högre rum²⁾, och det är med hänsyn härtill visserligen icke utan sin betydelse, att de voterande bestämma ordningsföljden.

Med afseende å tjänstetillsättningarna bibehölls under det statsskick, som grundlades genom 1772 års regeringsform, skillnaden emellan tre olika tjänstekategorier (§ 9), därvid beträffande mellankategorien stadgandet om tremännaförslags upprättande af kollegierna eller andra vederbörande upprepades. Konungens rätt att med frångående af förslaget utnämna den han funne värdigast, erkändes utan förbehåll — fränsedt härvid den bundenhet vid förslaget, som sedan gaminalt bestått vid tillsättande af biskopar, borgmästare m. fl.

De grunder, efter hvilka befördringsväsendet under frihetstiden reglerats, äro ännu i mycket för detsamma bestämmade. Hufvudstadgandet innehålles i Regeringsformens § 28: «Konungen eger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att konungen fullmakter därå utfärda, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills egt rum». Dessutom anmärka vi bestämmelserna i §§ 29 och 31, enligt hvilka konungen till ärkebiskop, bi-

slagen, efter som the hafva mästa rösterna til, och thet utan afseende til hvilket rum på förslaget, the af en eller annan Ledamot kunna vara utnämnde, hälst i annor händelse en Sökande, som vunnit then förmonen at allenast blifva nämnd af trenne Ledamöter, först, eller til första rummet på Förslaget, icke allenast skulle præjudicera then som sex andre Ledamöter hållit långt värdigare, fast the ej varit så måne om nämna honom til första rummet, utan skulle ock thy medelst än flera svårigheter upkomma vid omröstningar. — Detta bref har jag i konsistoriets i Lund protokoll funnit åberopadt jämte 1746 års bref. Hvad jag i texten anfört angående detta senare vinner häraf bekräftelse.

¹⁾ Se t. ex. konsistoriets i Lund protokoll för den 3 November 1847, § 1, och den 19 Juni 1849, § 1.

²⁾ Se konsistoriets i Lund protokoll för den 7 Januari 1850, § 4.

skopar och borgmästare äfvensom rådmän och magistratssekreterare i Stockholm har att utnämna en af tre på förslag uppförde.

Ofvan anförda stadgande i § 28 R. F. handlar endast om ämbeten och tjänster, å hvilka konungen utfärdar fullmakt, och endast beträffande dem gäller föreskriften om upprättande af förslag i de fall, där sådana förut förekommit. Förslag upprättas icke, där utnämningen ej utgår från Kongl. Maj:t utan tillkommer annan myndighet, som behandlar befordringsärendet i dess helhet; så är t. ex. inom Hofrätterna fallet med notarie- och fiskalstjänsterna, hvilkas besättande helt och hållet ankommer på vederbörande Hofrätt, hvadan en förslagssättning vore meningslös.

Några allmänna bestämmelser, som med anslutning till § 28 R. F., fastställa, i hvilka fall förslag skola upprättas, äro ej gifna. Man har att i detta hänseende hålla sig till hvad beträffande hvarje särskild befattning är sed och bruk eller i instruktion eller annan speciell författning föreskrifvet. I allmänhet kan man endast säga ¹⁾, att förslag icke förekomma vid tillsättandet af befattningar, som icke sökas: å ena sidan vissa för viktigare ansedda beställningar, såsom förtroende sysslor (§ 35 R. F.), rådsämbeten i kollegierna m. fl., å andra sidan beställningar, till hvilka befordran sker efter tur, såsom inom militären fallet är med löjtnants- och kaptensgraderna.

För upprättande af förslag med tre förslagsrum gifves det, då förslagssättningen tillkommer ett flertal personer i förening, hufvudsakligen följande olika hufvudmetoder.

1) Hvarje röstande föreslår *en*, och å förslaget uppföras de tre, som erhållit de flesta rösterna, i den ordning, hvari röster dem tillfallit;

2) Hvarje röstande föreslår tre utan angifvande af den inbördes ordningen. Förslaget upprättas efter samma grund, som ofvan under mom. 1 är nämnt;

3) Hvarje röstande föreslår tre med angifvande af det förslagsrum, hvari han vill uppföra hvar och en af dem. Det samfälliga förslaget åstadkommes genom kombination af de särskilda

¹⁾ Jfr RABENIUS, anf. arb. § 107.

förslagsrösterna efter någon därför antagen princip och med fäst afseende på skillnaden emellan röster till olika förslagsrum.

4) Nära metoden N:o 3 står den metod, enligt hvilken församlingen röstar om hvarje rum särskildt. — Frändskapen dem emellan få vi tillfälle att belysa vid framställningen af de olika principer, efter hvilka vid metoden N:o 3 det samfälda förslaget kan åstadkommas.

Den första af dessa metoder är synnerligen enkel och förtjenar från denna synpunkt sedt företräde särskildt framför den tredje metoden. Men emot densamma kan en viktig anmärkning göras. Metoden lämnar icke någon säkerhet för, att förslaget — om ock de kompetente sökandena skulle vara till antalet tre eller flere — verkligen kommer att upptaga tre namn. Motsatsen skulle tvärtom helt visst synnerligen ofta inträffa i sådana fall, i hvilka de förslagssättande utgöra ett fåtal och företrädet till befattningen beror på meriter, hvilkas bedömande gifver föga anledning till olika meningar. Så t. ex. skulle det, om denna förslagssättningsmetod tillämpades vid tillsättandet af assessorsämbeten i Hofrätterna, säkerligen blifva ett ganska sällsynt undantag, att Hofrättens förslag komme att upptaga mer än en enda af de sökande, nämligen den, hvilkens hofrättsmeriter vore de största och hvilken därför af samtliga de i förslagssättningen deltagande hofrättsledamöterna föresloges. Läger man vikt uppå, att förslaget skall nämna tre, är fördenskull ifrågavarande metod ej i dylika fall acceptabel. Därest åter förslaget skall grundas på röster, som afgifvas af en menighet eller en större korporation, såsom vid biskops- och borgmästareval, är sannolikheten för, att ett mindre antal än tre kommer att uppföras på förslaget, ej stor. Men å andra sidan bör med afseende å nämnda val tagas i betraktande, att enligt grundlagens bud konungen är bunden vid förslaget, och då konungens grundlagsenliga rätt att nämna den af de tre på förslag uppförde, som synes honom värdigast, icke får inskränkas, måste förslagssättningsmetoden vara sådan, att, så vidt på den beror, ett val emellan tre kommer att stå konungen till buds. Af nu antydda skäl kan metoden N:o 1 icke i sistnämnda fall ifrågakomma. — Den användes veterligen icke i något fall vid tillsättande af stats-tjänst.

Vid val till biskop och borgmästare (äfvensom i Stockholm rådmän och magistratssekreterare) tillämpas metoden N:o 2. Om biskopsval är i K. F. den 30 Maj 1759 föreskrifvet, att hvar väljande skall i sin sedel nämna tre, och att å förslag skola uppföras de tre, som fått de mesta rösterna. De allmänna stadgandena angående borgmästareval innehållas hufvudsakligen i K. Res. på borgersk. besv. den 8 Juli 1720, p. 2 samt K. Res. på St. besv. den 16 Oktober 1723, § 1¹⁾. Att hvarje röstande skall i sin sedel nämna tre personer, har uttryckligen föreskrifvits i K. Br. den 7 Augusti 1794²⁾, hvarjämte i K. Br. den 15 Juli 1760³⁾ stadgats, att i det till Kongl. Maj:t afgifna förslaget de tre därå uppförda skola upptagas i den ordning, som de fått mer eller mindre röster till.

Metoden N:o 2 synes vid ifrågavarande val vara betingad af sakens egen natur. Att icke metoden N:o 1 kan användas, har nyss förut framhållits men äfven metoden N:o 3 är ej lämplig. Då, såsom det säges i K. Br. den 15 Juli 1760 i fråga om borgmästareval, de väljandes «*förtroende*» utgör «den förnämsta grunden till själfva personernas egande förslagsrättighet» kunna de särskilda förslagsvota ej gärna innefatta någon jämförelse mellan de föreslagne. Dessutom skulle tillämpningen af metoden N:o 3, med hänsyn till de röstandes stora antal, praktiskt ställa sig svårare, beroende dock detta väsentligen på den antagna principen för sammanfattningen af förslagsvota till ett samfaldt förslag. — Om metoden N:o 2 gäller äfven, att den ej i alla befordringsärenden är användbar. Den lämnar icke säkerhet för, att ett förslag med tre olika förslagsrum kan på densamma grundas i befordringsärenden, i hvilka de röstande utgöra ett fåtal, och i hvilka, till följd af befordringsgrundernas beskaffenhet och meriternas egenkap att lätt låta sig bedömas, meningsskiljaktighet ej gärna förekommer. Vid upprättandet af assessorsförslag t. ex., uppföras vanligen alla i ärendet deltagande samma tre sökande på förslag, och då sålunda af tre sökande hvar och en har samma antal förslagsröster, skulle man enligt ifrågavarande metod stå utan ledning för bestämmandet af ordningen emellan de föreslagne.

¹⁾ BACKMANS lagsamling V, sid. 374.

²⁾ LILJENBERGS lagsamling III, sid. 218.

³⁾ BACKMANS lagsamling V, sid. 375.

Härefter komma vi öfver till det egentliga föremålet för denna afhandling, nämligen principerna för förslagssättning enligt metoden N:o 3. Såvidt oss är bekant, finnes det allenast för en enda kategori af ämbeten och tjänster bestämmelser om grunderna för upprättande af ett tremannaförslag enligt denna metod. De antydda stadgandena förekomma i statuterna för universiteten af den 10 Januari 1876 äfvensom i stadgarna för karolinska medikokirurgiska institutet af den 29 April 1886. Med berörda bestämmelser till utgångspunkt och grundval gå vi till utredningen af de olika förslagssättningsprinciperna.

§ 77 i univ. stat. föreskrifver, att då ärende angående tillsättande af professorsämbete inom det större konsistoriet förekommer till handläggning, konsistoriets ledamöter hvar för sig skola, om flere sökande anmält sig, anställa bestämd jämförelse mellan sökandena och därefter uppföra trenne af dem, om så många äro, på förslag i den ordning, hvori de anses förtjenta att till ämbetet nämnas.

§ 78 i univ. stat. stadgar härefter:

«Det förslag, konsistoriet härefter bör upprätta, skall bestämmas genom sammanräkning af de särskilda förslagsrösterna; och skall därå uppföras hvar och en i det rum, hvartill han er hållit flera än hälften af de afgifna rösterna. Är första förslagsrummet sålunda bestämdt, må för afgörande af röstöfvervikten till andra eller tredje förslagsrummet röster, som sökande till högre rum undfått, sammanräknas med dem, han till det lägre vunnit. Blifver ordningen ändå obestämd, röste konsistoriet om hvarje rum särskildt mellan de tre, hvilka flesta rösterna till förslag tillfallit».

I stadgarna för karolinska institutet äro bestämmelser af samma innehåll gifna. Den § — nämligen § 41 — som motsvarar § 78 i univ. stat. är ordagrant lika lydande, men den förändring har vidtagits, att hvar och en af de tre punkter, hvilka §:n innehåller, satts såsom ett särskildt med sifffernummer utmärkt moment.

För att finna någon ledning vid tolkningen af § 78 i univ. stat. ha vi forskat efter lagrummets förhistoria, men utbytet har ej blifvit synnerligen stort. Före 1876 års statuter gällde univ. statuterna af den 2 April 1852, hvilkas § 79 är källan till § 78.

Berörda § 79 hade hufvudsakligen samma innehåll och affattning som § 78. Första punkten var lika lydande med första punkten i § 78. Andra punkten upptog icke den i § 78, samma punkt, förekommande försatsen: «Är första förslagsrummet sålunda bestämdt,» utan sade blott: «För bestämmande af röstöfvervikten till andra eller tredje förslagsrummet, må röster, som — — — till det lägre vunnit». Hvad slutligen angår tredje punkten, bestod en afvikelse därutinnan, att sista satsen — som i gällande § 78 lyder: «hvilka flesta rösterna till förslag tillfallit» — i § 79 saknade orden «till förslag».

I motiveringen för § 78 i gällande statuter ¹⁾, anföres ej annat, än att «den nya redaktionen utgör ett förtydligande, ämnadt att undanrödja de svårigheter, som visat sig eller kunde vara att befara vid tillämpningen af gällande stadganden i fråga om förslagsrummens bestämmande, där förnyad omröstning behöfver för sådant ändamål anställas».

§ 79 i 1852 års statuter är med några oväsentliga förändringar hämtad från 1851 års statutförslag ²⁾, § 96. I motiveringen för § 96 säges (sid. 70), att «med ändring af det inom universiteterna vid bestämmande af förslagsrummen vanligen tillämpade Kongl. Brefvet af den 6 Oktober 1746, enligt hvilket rummens ordning, där flera kompetenta sökande äro, bör rättas efter rösternas relativa pluralitet, nu under § 96 i underdånighet föreslås, att vinnande af visst förslagsrum skall bero af absolut pluralitet».

Beträffande § 78 i gällande univ. stat. torde följande vara otvifvelaktigt. Vid sammanräkningen af de särskilda förslagsvota har man att närmast tillse, huruvida någon sökande erhållit absolut pluralitet till första rummet, d. v. s. mer än hälften af de till samma rum afgifna rösterna. Är detta fallet, tillses, huruvida absolut pluralitet till andra och tredje rummen föreligger, och vid bedömandet af, huruvida så är förhållandet, skall, enligt andra

¹⁾ Se Förslag till statuter för universiteten i Upsala och Lund jämte underdånigt betänkande med motiver, afgifna den 12 Oktober 1874, Upsala 1875, sid. 17.

²⁾ Underdåniga förslag och betänkanden angående nya statuter för universiteterna och ämbetsexamina, afgifna till Kongl. Maj:t i April 1851, Stockholm 1852.

punkten, röster, som sökande till högre rum undfått, sammanräknas med dem, han till det lägre vunnit. — Hvad därmed rätteligen bör förstås, skall nedan närmare utredas. — Har ej någon af de sökande vunnit absolut pluralitet till första rummet, anställs, enligt tredje punkten, ny omröstning om hvarje rum särskildt. För detta fall tager man alltså ej vidare hänsyn till de först afgifna förslagsvota, utan genom särskilda nya omröstningar bestämmes, efter hvartannat, såväl första som andra och tredje rummen. Visar det sig vid sammanräkningen af de först afgifna särskilda förslagsvota, att absolut pluralitet till första rummet är för handen, men att till andra rummet, äfven med iakttagande af det i andra punkten föreskrifna beräkningssätt, icke någon erhållit absolut pluralitet, gestaltar sig förslagssättningen på följande sätt. Första rummet är genom de först afgifna förslagsvota definitivt bestämdt. Andra och tredje rummen bestämmas genom nya omröstningar, enligt tredje punkten. Efter samma grund afgöres det fall — i verkligheten torde det ej ofta kunna förekomma — att absolut pluralitet föreligger till ej mindre första än äfven andra rummet, men ej till det tredje.

I fråga om hvad nu blifvit framhållet, torde ej gärna kunna råda någon meningsskiljaktighet. Däremot har tvekan yppat sig med hänsyn till tredje punkten. Hvad afses med den där föreskrifna nya omröstningen om hvarje rum särskildt? Af svaret härpå beror, huru man vid omröstningen har att gå till väga. Det är dock ej egentligen tredje punkten i och för sig, som föranleder frågan, utan fastmer den mindre lyckliga affattning, som §:n i dess helhet fått. Då det i första punkten säges, att å förslaget hvar och en skall uppföras i det rum, hvartill han erhållit flera än hälften af de afgifna rösterna, kan det synas, som om man här hade att göra med ett stadgande, som under alla förhållanden måste iakttagas. Om stadgandet har en sådan ovillkorlig innebörd, betyder detta, att en ovillkorlig förutsättning för, att en sökande skall kunna på förslag uppföras, är att han fått absolut pluralitet. Är meningen denna, måste tredje punkten innebära, att vid den nya omröstningen skall förfaras efter grunder, som gifva säkerhet för absolut pluralitet. Det gifves emellertid endast ett sätt att framtvinga absolut pluralitet, och detta består däri, att

man ställer sökandena till omröstning emot-hvarandra två och två. Är den nu ifrågasatta tolkningen riktig, skall följaktligen så förfaras enligt punkt 3.

Af hvad i motiverna till 1851 års förslag anförts angående den §, som ligger till grund för § 78. i gällande statuter, kan möjligen ofvannämnda tolkning synas vinna stöd.

Denna tydning af § 78 torde dock icke vara den, som läsningen af samma § lägger närmast till hands. Det synes oss vara naturligare att fatta §:n så, som om för det fall, att en sammanräkning af de särskilda förslagsrösterna icke gifver till resultat, att absolut pluralitet föreligger, fordran härpå eftergifves, hvadan vid den i punkt 3 föreskrifna nya omröstningen relativ pluralitet är tillräcklig för vinnande af förslagsrum.

Motsatsen emellan de båda uppfattningarna och de konsekvenser, som hvardera förer med sig, framläggas tydligast genom exempel. Ett sådant hämta vi från ett befordringsärende, som den 16 December 1899 förevar till pröfning i det större konsistoriet i Lund.

Exempel 1.

I ärendets behandling deltog till en början aderton konsistorieledamöter¹⁾. De aderton särskilda förslagsvota hade följande innehåll:

	1:sta r.	2:dra r.	3:dje r.
5 röstande:	R	M	G
2 »	M	G	R
4 »	G	M	R
3 »	M	R	G
2 »	R	G	M
2 »	G	R	M

Vid sammanräkningen af de särskilda förslagsrösterna visade sig alltså, att sökandena R, G och M erhållit:

till första rummet: R 7, G 6 och M 5 röster;

till andra rummet: R 5, G 4 och M 9 röster;

till tredje rummet: R 6, G 8 och M 4 röster.

¹⁾ En af dem hade, såsom univ. stat:na medgifva, insändt skriftligt votum.

Då ej någon af dem vunnit absolut pluralitet till första rummet, skreds till ny omröstning, därvid först röstades om första rummet emellan de tre. Vid denna omröstning framkommo följande röstetal¹⁾:

R 7, G 5 och M 5 röster.

R, som vunnit relativ pluralitet, uppfördes på första rummet.

Vid därefter företagen omröstning om andra rummet emellan G och M erhöll den förre 7 och den senare 10 röster, hvadan M uppfördes i detta rum.

Slutligen tillfölo vid bestämmandet af tredje rummet samtliga 17 röster G, som följaktligen därå uppfördes.

Hvilken hade utgången blifvit, om konsistoriet anslutit sig till den ofvan först framhållna uppfattningen, och vid de nya omröstningarna ställt R, G och M emot hvarandra två och två. En ganska vidlyftig utredning är af nöden för att fullt förstå och förklara de märkliga resultat, till hvilka man enligt denna metod kan komma.

Till en början måste man granska de särskilda förslagsvota för att se, huru enligt dem en jämförelse mellan sökandena två och två utfallit.

Man finner då, att

R	stälts	före	M	af	9	röstande
M	»	»	R	»	9	»
R	»	»	G	»	10	»
G	»	»	R	»	8	»
M	»	»	G	»	10	»
G	»	»	M	»	8	»

eller att $R = M$

$R > G$

$M > G.$

¹⁾ I den nya omröstningen deltog blott sjutton ledamöter. Den adertonde, som insändt skriftligt votum, kunde såsom ej närvarande icke delta. Häre ligger orsaken till, att vid den nya omröstningen till första rummet G fick blott 5 och icke, såsom af den första omröstningen skulle framgå, 6 röster. Då vi i det följande belysa förevarande exempel, bortses från detta särskilda förhållande, såsom saknande intresse för de principiella frågorna.

Resultatet innebär ej något öfverraskande, ty att af två, som äro lika stora, hvardera är större än en tredje, kan ej väcka förundran.

Tre olika omröstningsordningar äro möjliga.

1:sta omröstningsordningen:

R mot M. — Då hvardera har för sig 9 röstande — det förutsättes härvid, att de röstande ej ändra mening vid den nya omröstningen — måste ordningen dem emellan bestämmas efter någon för fall af paria vota antagen grund, t. ex. ordförandens votum decisivum eller lottning. Den, som efter sådan grund vinner, ställes till omröstning emot den tredje sökanden G, hvilken därvid, då han har för sig mindre antal röstande än både R och M, måste vika.

2:dra omröstningsordningen:

R mot G. — R vinner. Därefter ställes R mot M, och beträffande utgången gäller hvad nyss yttrats.

3:dje omröstningsordningen:

M mot G. — M vinner. Beträffande omröstningen emellan M och R gäller det förut sagda.

Med anlitanade af ifrågavarande metod skulle, såsom synes, förslaget kunnat blifva ett annat, än det blef enligt den metod, som konsistoriet använde.

Man kan emellertid genom att antaga, det de särskilda förslagsvota haft ett annat innehåll, än de i exempel 1 faktiskt hade, komma till verkligt besynnerliga resultat.

Exempel 2.

Vi utgå fortfarande från, att R fått 7 röster till första, 5 till andra och 6 till tredje rummet, G resp. 6, 4, 8 samt M resp. 5, 9, 4 röster.

Med dessa röstetal är möjligt, att följande vota afgifvas:

	1:sta r.	2:dra r.	3:dje r.
4 röstande:	R	G	M
3 »	R	M	G
6 »	G	M	R
5 »	M	R	G

Tillses man, huru en jämförelse mellan sökandena två och två utfaller, finner man, att

R ställts före M af 7 röstande,

M » » R » 11 »

R » » G » 12 »

G » » R » 6 »

M » » G » 8 »

G » » M » 10 »

eller att $M > R$

$R > G$

$G > M$

Resultatet är orimligt. Om nämligen a är större än b, och b är större än c, så kan ej c vara större än a.

Utgången af en omröstning emellan sökandena två och två, blir i detta exempel olika, allt efter som man väljer den ena eller andra omröstningsordningen.

1:sta omröstningsordningen:

M mot R. — M vinner.

M mot G. — G vinner.

G får första rummet.

2:dra omröstningsordningen:

G mot R. — R vinner.

R mot M. — M vinner.

M får första rummet.

3:dje omröstningsordningen:

M mot G. — G vinner.

G mot R. — R vinner.

R får första rummet.

Att de resultat, hvilka man med tillämpning af ifrågavarande metod ernår, äro orimliga, beror ej på något fel vid metodens användning utan på metoden själf. Det är denna, som är felaktig. Genom att göra sig reda för, hvad hvarje förslagsvotum innebär, blir man varse, hvori felet består.

Hvarje förslagsvotum innefattar en *jämförelse mellan tre*, sätter tre kvaliteter i relation till hvarandra. Tydligt torde nu vara, att

om man vill bestämma någon viss kvalitets ställning i, låt oss säga, jämförelsekedjan, det är nödvändigt att känna denna kvalitets förhållande till ej blott en af de båda andra kvaliteterna utan till dem båda. Det är detta som ifrågavarande metod förbiser. Den jämför sökandena två och två och konstaterar därvid blott, om den ene eller andre fått företrädet. Men detta är ej nog. Vill man på en gång fasthålla jämförelsen emellan de två och få fram relationen till den tredje, måste man jämväl fästa afseende vid, om de två satts omedelbart efter hvarandra eller skilts åt genom den tredje. Endast med iakttagande häraf kan jämförelseprincipen läggas till grund för det samfälda förslagets upprättande. Hur den metod, som låter en sådan jämförelseprincip komma till sin rätt, skall vara beskaffad, blir nedan föremål för utredning.

I detta sammanhang är det af högt intresse att kasta en blick på de parlamentariska omröstningsmetoderna ¹⁾. Utmärkande för dem är, som bekant, att de olika alternativen (förslagen) icke på en gång göras till föremål för afgörande utan antingen hvart för sig eller så, att de två och två ställas till omröstning emot hvarandra. För att ett förslag skall anses antaget, fordras följaktligen absolut pluralitet. Det förra af nyssberörda parlamentariska omröstningssätt är den s. k. seriemetoden, det senare eliminationsmetoden. Seriemetoden består däri, att alternativen sättas i en viss ordningsföljd, hvarefter församlingen röstar — med ja eller nej — om hvart och ett för sig. Antages ett alternativ, äro alla de efterföljande att anse såsom förkastade, och det antagna alternativet gäller såsom församlingens definitiva beslut. Om intet alternativ antages, slutar omröstningen med det näst sista alternativet, efter hvars förkastande det sista utan vidare betraktas såsom antaget. — Enligt eliminationsmetoden lämnas församlingen först valet emellan två af alternativen. Det af dessa båda, som föredrages, ställes därefter emot ett tredje o. s. v., till dess hvarje alternativ

¹⁾ Dessa ha gjorts till föremål för en intressant och skarpsinnig systematisk teoretisk undersökning af HECKSCHER, Bidrag til Grundlæggelse af en Afstemningslære, Köbenhavn 1892. — Inom den svenska litteraturen märkes NORDLINGS uppsats «Om sättet för åstadkommande af beslut i en representativ församling» i Nytt juridiskt arkiv, Afd. 2, 1890 N:o 1.

ingått i en sådan omröstning. Det alternativ, som ur dessa särskilda omröstningar afgår med seger, är församlingens beslut.

Seriemetoden är en synnerligen ofullkomlig och primitiv metod ¹⁾. Med den skola vi ej vidare sysselsätta oss. Däremot dröja vi något vid eliminationsmetoden.

Denna senare, som skall leda sin upprinnelse från Englands parlamentariska lif eller i allt fall från England vunnit allmän utbredning, är väl ej så litet öfverlägsen seriemetoden men dock långt ifrån någon fullkomlig metod. Här skola vi blott fästa oss vid en olägenhet hos densamma. Om församlingen har att bestämma sig för ett af t. ex. tre alternativ, kan det inträffa, att allt efter som man vid första omröstningen emellan två af alternativen träffar olika val af de två, utgången blir olika. HECKSCHER, som framhåller denna egendomlighet, påvisar densamma i ett exempel, som vi härefter i förtydligad form anföra.

De voterande äro till antalet 9 och tre förslag, a, b och c, föreligga.

4 medlemmar = gruppen A, äro mest böjda för a, och föredraga alla, i valet emellan b och c, b.

Gruppen A sätter alltså förslagen i denna ordning: a — b — c.

3 medlemmar = gruppen B, äro mest böjda för b och föredraga c framför a.

Gruppen B:s ordning är: b — c — a.

2 medlemmar = gruppen C, äro mest böjda för c, och af dem sätter

1 b framför a; alltså ordningen: c — b — a;

1 a framför b; alltså ordningen: c — a — b.

För åsikten, att a > b äro 5 röster;

» » » b > c » 7 »

» » » c > a » 5 »

Enligt eliminationsmetoden segrar

a, om första omröstningen afser b mot c,

b, » - » » c mot a,

c, » » » a mot b.

¹⁾ Här om HECKSCHER, sid. 43 ff.

Den ofullkomlighet hos eliminationsmetoden, som föranleder dessa egendomliga resultat, har man väl beaktat men ej alltid kunnat förklara. Den förklaring, som HECKSCHER lämnat, är synnerligen upplysande.

HECKSCHER skiljer, med afseende å spörsmålet, huru en församling skall välja ett af flera alternativ, emellan församlingens inre, *immanenta*, och dess yttre, *apparenta*, pluralitet. De behöfva ingalunda sammanfalla. Den immanenta pluraliteten kan omfatta en mening, ehuru t. o. m. mer än hälften af de röstades antal d. v. s. en absolut apparent pluralitet omfattar en annan mening. För att fatta detta, måste man till en början tillse, huru individen går till väga vid valet emellan flera alternativ. Han begrundar hvart och ett för sig och väger mot hvarandra skälen för och emot. De förra framkalla en stämning för, en positiv, de senare en stämning mot, en negativ stämning. Genom subtraktion framkommer den slutliga stämning, vare sig positiv eller negativ, som han hyser i fråga om alternativet. Den starkaste positiva stämningen afgår med segern. De olika stämningarna kan man beteckna med siffror, den starkaste positiva med 1, den starkaste negativa med -1 , likgiltigheten med 0 och mellanstämmningarna med bråktal, positiva eller negativa. — Härefter har man att klargöra hvad det betyder, att en församling fattar beslut. Uttrycket är figurligt, i ty att församlingen ej existerar såsom en själfständig psykisk enhet. Då en församling säges fatta ett beslut, kan detta således ej betyda annat, än att församlingsmedlemmarnes särskilda beslut få samvärka. En sådan samvärkan är endast möjlig på det sätt, att hänsyn toges till medlemmarnes samtliga stämningar. En församling är ett flertal individer, och församlingens stämningar äro därför summan af medlemmarnes särskilda stämningar. Genom addition och subtraktion af dessa senare finner man således församlingens starkaste stämning, dess sanna mening. — Ett exempel ¹⁾:

	för a	för b
A:s stämning	1	$\frac{9}{10}$
B:s »	1	$\frac{9}{10}$
C:s »	0	$\frac{7}{10}$
Totalstämmning	2	$2\frac{1}{2}$

¹⁾ HECKSCHER, sid. 16.

Den immanenta pluraliteten är här för alternativet b, men den apparenta, t. o. m. en absolut apparent, 2 af 3, för alternativet a.

Efter denna utredning är ej svårt att förstå, hvarpå i det från HECKSCHERS arbete hämtade exemplet med 9 röstande och tre förslag den skenbara motsägelsen beror. Eliminationsmetoden lider af det felet, att de subsidiära stämningarna ej få komma till sin fulla rätt. Då a sättes mot b, har gruppen A ej tillfälle att uttala sig om ordningen emellan b och c och gruppen B icke om ordningen emellan a och c. Segrar gruppen A, får vid den därpå följande omröstningen emellan a och c gruppen B fram sin åsikt om relationen emellan a och c, men gruppen A är allt fortfarande i saknad af tillfälle att jämföra b med c, hvadan dess subsidiära stämningar ej påvärka resultatet. Häraf motsägelsen.

Den metod för förslagssättning, som i ofvanstående exempel 2 användts, är ingen annan än den parlamentariska eliminationsmetoden. Hvad vi utvecklat till belysning och förklaring af berörda exempel torde i grunden sammanfalla med den förut antydda framställning, som HECKSCHER lämnat i fråga om skillnaden emellan en församlings immanenta och apparenta pluralitet. Felet är dock mera påtagligt och lättare att uppvisa, då det gäller förslagssättning, än då en församling skall bestämma sig för ett bland flera alternativ.

Det torde nu vara till full evidens ådagalagdt, att eliminationsmetodens användning vid förslagssättning ej är försvarlig. Och då samma metod erbjuder det enda möjliga medlet att få förslagsrummen bestämda genom absolut pluralitet för det fall, att sådan ej är redan i de först afgifna särskilda förslagsvota gifven, måste man vid omröstning enligt punkt 3 i § 78 af univ. stat. uppgifva fordran på absolut pluralitet och nöja sig med relativ. Annat har med all säkerhet statuternas författare ej afsett. Eliminationsmetoden lär aldrig ha funnit tillämpning vid personliga val. Den öfverensstämmer ej rätt med de principer, efter hvilka en kollegial ämbetsmyndighet har att fatta beslut. Och den torde icke stå väl tillsammans med de ordalag, i hvilka punkt 3 affattats.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, kunna vi konstatera

att konsistoriet i Lund rätteligen förfarit vid upprättandet af förslag i det befordringsärende, som i exemplet 1 afses.

Andra punkten i § 78 skall härefter till sitt innehåll närmare undersökas. Denna undersökning är ingalunda af intresse blott för förståelsen af nämnda § utan har generellt intresse för det ämne, som nu sysselsätter oss, då det nämligen torde vara en allmänt omfattad mening, att vid bestämmande af ett lägre rum röster, som sökande till ett högre undfått, skola sammanräknas med de till det lägre afgifna. Äfven här anknyta vi undersökningen till ett exempel och taga ett sådant från ett befordringsärende, som den 28 Maj 1892 förekom i det större konsistoriet i Lund.

Exempel 3.

I ärendet deltog 17 ledamöter. Sökandena voro tre: Lön., Lov. och S. Följande vota afgåfvos:

	1:sta r.	2:dra r	3:dje r.
8 röstande:	Lov.	S.	Lön.
5 »	Lön.	S.	Lov.
4 »	Lön.	Lov.	S.

Följaktligen hade sökandena fått:

till första rummet, Lön. 9 och Lov. 8 röster;

till andra rummet, S. 13 och Lov. 4 röster;

till tredje rummet, Lön. 8, Lov. 5 och S. 4 röster.

Konsistoriet uppförde sökandena i ordningen: Lön. — S. — Lov.

Hvad angår andra rummet kommer i betraktande, att S. fått 13 röster till detta rum, medan Lov. fått 8 röster till det första och 4 till andra rummet. Den närmaste frågan blir den, om det föreligger absolut pluralitet till andra rummet. Då de röstande voro 17, kan det tyckas, som om både S. och Lov. hade sådan pluralitet. Men detta är orimligt, ty då absolut pluralitet betyder mer än hälften af de afgifna rösterna, kan endast *en* hafva sådan. Det absoluta pluraliteten måste således i förevarande fall utgöra mer än hälften af ett större tal än 17. Till de 17 andra-rums rösterna måste på grund af ifrågavarande stadgande gifvetvis läggas åtminstone Lov:s 8 första-rums röster. Ifrågasättas kan, om icke

samtliga 17 första-rums röster böra sammanräknas med de 17 andra-rums rösterna. Anser man det förra alternativet vara det riktiga, blir det tal, i förhållande till hvilket den absoluta pluraliteten skall beräknas, 25 och för vinñande af andra förslagsrummet fordras minst 13 röster. Håller man sig till det senare alternativet, fordras för andra rummet mer än hälften af 34 d. v. s. minst 18 röster. Det förra alternativet har otvifvelaktigt mest stöd i stadgandets affattning. Ja, man torde med anspråk på full visshet kunna påstå, att stadgandet afser detta alternativ och icke det andra, enligt hvilket den absoluta pluraliteten måste utgöra mer än hälften af alla första- och andra-rums röster sammanräknade. Ty vore det senare meningen, så skulle stadgandet medföra, att ny omröstning alltid måste anställas till utrönande af andra och tredje rummen. Om nämligen icke någon af de sökande vunnit absolut pluralitet till det första rummet, skall på sådan grund enligt punkt 3 omröstning om hvarje förslagsrum ega rum. Och om någon sökande fått absolut pluralitet till första rummet, är det ej möjligt, att annan sökande till andra rummet erhållit absolut pluralitet, så beräknad som nu är ifrågasatt, vid hvilket förhållande omröstning för bestämmande af andra och tredje rummen städse blefve nödvändig. Men § 78 förutsätter alldeles otvetydigt, att på grund af första voteringen absolut pluralitet till alla tre förslagsrummen kan föreligga.

Enligt den här häfdade uppfattningen hade i förevarande exempel S., som fått 13 andra-rums röster, absolut pluralitet till andra rummet, och skulle, såsom ock skedde, omedelbart därå uppföras.

Det resultat, som sålunda ernådades, kan emellertid ej undgå att väcka stora betänkligheter. Granskar man de särskilda förslagsvota, finner man, att af de 17 röstande icke mindre än 12 satt Lov. före S. Den omständigheten, att af två föreslagne den ene af pluraliteten satts före den andre, medan denne senare endast af minoriteten föredragits den förre, behöfver väl, på sätt den följande framställningen om den genomförda jämförelsens princip ådagalägger, ingalunda, rationellt sedt, städse föranleda, att den af de båda, som har pluraliteten för sig, å det samfälda förslaget bör erhålla rum före den andre. Men — för att

hålla oss till det föreliggande fallet — det synes föga rimligt att likställa S:s 8 andra-rums röster med de af samma personer afgifna 8 röster, som gifvit Lov. rummet före. Man förbiser, då man så gör, att förslagsrummen äro uttryck för en jämförelse och icke, åtminstone om man blott tager hänsyn till det teoretiskt riktiga, böra vid sammanfattningen af vota till ett samfäldt förslag behandlas såsom själfständiga storheter.

I tredje punkten af § 78 återstår ett moment, som hittills icke varit berördt, men påkallar någon uppmärksamhet. Det stadgas, att konsistoriet skall rösta om hvarje rum särskildt »mellan de tre», hvilka flesta rösterna »till förslag» tillfallit. För att vid de nya omröstningarna öka utsikterna för absolut pluralitet, har statuternas författare här förskrifvet, att om de sökande äro flere än tre, det öfverskjutande antalet skall elimineras bort, och afgörande för, hvilken eller hvilka af de sökande skall utgå, är antalet förslagsröster vid första voteringen. I denna bestämmelse torde man ha att se en reminiscens från 1746 års bref, som vid förslagssättningen låter det komma an på antalet förslagsröster utan att göra skillnad emellan röster till olika rum. Sedd i belysning af den genomförda jämförelsen princip, är bestämmelsen föga rationell, då den kan föranleda, att någon elimineras bort, som i själfva verket har en fördelaktigare ställning enligt de första förslagsvota än en af dem, som får komma med vid de nya omröstningarna.

Härmed är utläggningen af § 78 afslutad. Då de synpunkter, som därvid kommit i dagen, ha betydelse ej mindre för ämnet i allmänhet än för detta särskilda positiva stadgande, kan den följande mera generella framställningen göras, relativt kort.

Bestämmelserna i § 78 univ. stat. äro grundade på tanken, att företrädet till ett visst förslagsrum beror på röstpluralitet till detta rum, med den, såsom det vill synas, själfklara modifikation, att vid bestämmande af ett lägre rum sökande får tillgodoräkna sig röster till högre rum. I nämnda § har absolut pluralitet uppställts såsom en primär fordran, men därest ej sådan pluralitet innefattas i de först afgifna förslagsvota, skall vid de för denna händelse föreskrifna nya omröstningarna relativ pluralitet tagas för god. Till en början må nu tillses, om den i första hand upp-

ställda fordran på absolut pluralitet är, då krafvet därpå dock ej vidhålles, betydelselös. Frågan gäller, om icke den tanke, som är nedlagd i § 78, lika väl skulle komma till sin rätt genom följande formulering:

»Det förslag, konsistoriet härefter bör upprätta, skall bestämmas genom sammanräkning af de särskilda förslagsrösterna, och skall därå sökande uppföras i det rum, hvartill han erhållit flera röster än hvarje annan sökande, med iakttagande därvid att för bestämmande af andra och tredje förslagsrummen röster, som sökande till högre rum undfått sammanräknas med dem, han till det lägre vunnit«.

Enligt ett så affattadt stadgande skulle icke, såsom enligt § 78 är fallet, ny omröstning kunna förekomma. Vi ha nu att afgöra, om ny omröstning, därvid röstas om hvarje rum särskildt och relativ pluralitet är afgörande, kan medföra annan utgång än förslagsrummens bestämmande omedelbart med ledning af de första förslagsvota. Af svaret härpå beror, om de i § 78 nedlagda reglerna innebära något annat än den enkla regeln om relativ pluralitet. Ofvananförda exempel 2 lämnar svaret. Om man stannar vid den första voteringen, kommer R på första rummet, hvartill han erhållit 7 röster eller större antal än någon annan, M, som fått sammanlagdt 14 första- och andra-rums röster, erhåller andra rummet och G får nöja sig med det tredje rummet. Men skrider man till ny omröstning om hvarje rum särskildt, får förslaget ett annat utseende. I fråga om första rummet sker ej någon förändring, hvaremot, då af 18 röstande 10 satt G före M, G vinner andra rummet och M får det tredje.

Af dessa båda resultat föredraga vi det förre från den synpunkten, att det öfverensstämmer med den utgång, hvartill tillämpningen af den efter vår mening teoretiskt riktiga förslagssättningsprincipen, nämligen den genomförda jämförelsens princip, leder ¹⁾.

Härmed är dock ej sagdt, att regeln om relativ pluralitet såsom omedelbart bestämmande, från nyssberörda principens synpunkt förtjenar företräde framför regeln om omröstning beträffande hvarje

¹⁾ Härvid bör dock anmärkas, att enligt denna princip R och M äro likställda, hvadan ordningen dem emellan måste afgöras efter någon utom principen liggande grund.

rum för sig. Om båda gäller fastmer, att de stå denna principlika fjärran. Stundom kan den senare regelns tillämpning leda till förslag, som mera harmoniera med nämnda princip. Så t. ex. skulle, om i exempel 3 hvarje rum blifvit föremål för särskild omröstning, förslaget hafva gifvit ordningsföljden: Lön. — Lov. — S., ett förslag, som mera tager hänsyn till den i de särskilda vota innefattade jämförelsen emellan de sökande, än det förslag, som konsistoriet upprättade omedelbart på grundvalen af de särskilda vota.

Om sålunda de två ofvannämnda reglerna — båda byggda på principen, att de olika förslagsrummen bestämmas efter röstpluraliteten till hvarje rum för sig — äro, teoretiskt sedt, ungefärliga otillfredsställande, så förefinnes däremot en skillnad dem emellan därutinnan, att regeln om omröstning beträffande hvarje rum för sig i tillämpningen är enklare och, i olikhet med den andra regeln, ej gärna kan vålla någon tvekan. Ett positivt lagbud, som skall omfatta sistnämnda princip, synes därför snarare böra gå ut på, att särskild omröstning om hvarje rum för sig skall anställas, än sanktionera den andra regeln.

I lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26. Oktober 1883, § 11, stadgas, att domkapitlet skall vid upprättande af förslag rösta om hvarje rum särskildt. Hvad denna § närmare innehåller om tillvägagångssättet vid förslagssättning, skall ej här göras till föremål för undersökning; det torde för öfrigt vinna tillräcklig belysning genom hvad ofvan blifvit anfördt och nedan skall vidare utvecklas ¹⁾.

Förut har några gånger antydts, att den teoretiskt riktiga principen för förslagssättning är den genomförda jämförelsens princip. Denna gå vi nu att närmare karakterisera.

¹⁾ § 11 lyder: »Vid omröstning till förslag skall röstas om hvart förslagsrum särskildt, från det första och vidare nedåt, och varde på hvart rum uppförd den, som därtill erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har vid sådan omröstning icke någon erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall ny omröstning anställas mellan de två, hvilka högsta röstetalen tillfallit. Hafva flere än två erhållit sådant röstetal, att företrädet dem emellan är oafgjordt, då skall först mellan dem skiljas genom särskild omröstning. Falla vid sådan ny eller särskild omröstning rösterna lika, gifver ordförandens röst utslaget.»

Vi antaga, att en församling består af 9 medlemmar, hvilka uppföra sökandena A, B och C i följande ordning:

4 röstande: A — B — C
3 » B — C — A
2 » C — B — A.

Upprättar man det samfälda förslaget efter någondera af de båda förut angifna regler, som äro grundade på principen, att den sökande, som har pluralitet till ett visst rum, skall erhålla detta rum, så kommer förslaget att upptaga A på första, B på andra och C på tredje rummet. Vid detta förslags upprättande har man icke fäst sig vid, huru jämförelsen emellan sökandena enligt de särskilda vota genomgående utfallit, utan man har tillagt rummen den själfständiga betydelse i förhållande till hvarandra, att hvarje rum skall bestämmas för sig efter pluralitetens mening om hvem som hör i det rummet uppföras. Hade så ej varit fallet, skulle A ej erhållit första rummet. Då man tillerkänner A rum på förslaget framför B, så tager man endast hänsyn till de i öfversta raden upptagna fyra vota men lämnar ur räkningen den jämförelse mellan A och B, som innefattas i öfriga fem vota.

Efter vår uppfattning är det teoretiskt oriktigt att förfara på detta sätt, och denna åsikt grunda vi på följande resonnemang. Då medlem af en församling, som har att upprätta ett tremanna-förslag, i sitt votum nämner tre personer och anvisar dem resp. ett första, ett andra och ett tredje förslagsrum, så innebär detta, att han jämför dem, men detta dock icke i vidare mån, än att ordningen dem emellan fastställs. Förslagsrummen äro icke, därutöfver, uttryck för en värdesättning; man får genom dem hvarken veta, hvilket betyg hvar och en af de förslagne är förtjent af, eller hur mycket den ene i förtjänst öfvergår den andre. Man hör stundom den åsikten uttalas, att de tre förslagsrummen motsvara de vid våra undervisningsanstalter öfliga betygen approbatur, cum laude approbatur och laudatur. Denna åsikts fullständiga grundlöshet är dock ej svår att påvisa. Om till en befattning tre behöriga sökande anmäla sig, så uppföras de på förslag efter hvarandra, när helst det öfver hufvud är möjligt att afgifva ett fördelaktigare omdöme om den enes skicklighet än om den andres, och skick-

lighetsdifferenserna behöfva ingalunda vara så stora, att de motsvara differenserna mellan nämnda tre betyg. Det är möjligt, att alla tre sökandena äro approbatursmässiga, det är möjligt, att de alla äro laudatursmässiga; huruvida det ena eller andra är fallet, är för förslagsättningen alldeles betydelselöst.

Om förslagsrummen betydde tre betyg, så skulle därifrån kunna hämtas skäl för, att församlingen röstade om hvar rum för sig. Men då förslagsrummen icke ha någon som helst annan betydelse än den att beteckna ordningen emellan sökandena, så kunna vi ej finna annat, än att man genom att bestämma hvar rum för sig utan hänsyn till de öfriga rummen, handlar i strid med de särskilda förslagsvotas anda och mening.

Är denna vår åsikt om förslagsvotas innebörd riktig, så måste, då det samfälda förslaget skall uppgöras genom sammanfattning af de särskilda förslagen, de särskilda ordningsserierna sammanställas och kombineras. Och till samtliga dessa måste hänsyn tagas, de måste alla bidra till åstadkommande af och påvärka totalförslaget. Då hvarje församlingsmedlem har lika rätt att deltaga i afgörandet och bestämma dess innebörd, får den enes mening om ordningen ej gälla mindre än den andres. Erkänner man detta, kan man ej längre vidhålla, att totalförslaget skall upptaga hvarje sökande i det rum, som pluraliteten till ensamt detta eller till detta och högre rum anvisar. Ja, icke ens om totalförslaget skulle avvika från hvad en absolut pluralitet af de röstande ansett om ordningsföljden, bör detta kunna väcka förundran.

Frågan blir nu, huru denna tanke skall kunna realiseras. Det finnes ej något annat sätt än att granska hvarje votum och angifva, huru jämförelsen emellan sökandena utfallit, därvid städe bör fasthållas, att vota innehålla en jämförelse emellan tre. Sedan samtliga vota sålunda blifvit genomgångna, sammanställer man resultatet och upprättar på grund däraf det samfälda förslaget. Vi tillämpa detta på närmast föregående exempel.

Beträffande hvar och ett af de i öfversta raden upptagna vota finner man, att A, jämförd med B, står närmast före denne och, jämförd med C, står före med en emellan, samt att B står omedelbart före C. Allt detta får sitt behöriga uttryck, om man

säger, att A har i förhållande till B 1 præ (= företråde) och i förhållande till C 2 præ, samt att B har i förhållande till C 1 præ.

Totalresultatet af de fyra öfversta vota är alltså:

A: B — 4 præ

A: C — 8 præ

B: C — 4 præ.

De i andra raden upptagna tre vota gifva tillsammans följande resultat:

B: C — 3 præ

B: A — 6 præ

C: A — 3 præ.

De i sista raden angifna två vota gifva tillsammans följande förhållanden:

C: B — 2 præ

C: A — 4 præ

B: A — 2 præ.

Genom addition och subtraktion finner man beträffande förhållandet emellan A och B:

A: B — 4 præ

B: A — 6 præ

B: A — 2 præ; eller

B: A — 4 præ.

På samma sätt framgår beträffande förhållandet emellan A och C, att

A: C — 1 præ,

och beträffande förhållandet emellan B och C, att

B: C — 5 præ.

Då sålunda B går före både A och C, samt A går före C, blir förslaget: B — A — C.

Detta förslag är grundadt på en genomförd jämförelse. Lärorikt är, att vid sidan om denna metod ställa den eliminationsmetod, hvarom ofvan varit tal. Skillnaden dem emellan blir då fullt tydlig och den senare metodens brister framstå i klar belysning.

Ytterligare två exempel anföras:

1 röstande: C — B — A

9 » A — C — B

8 » B — C — A.

Oaktadt C erhållit blott 1 röst till första rummet, skall han dock därå uppföras:

5 röstande: A — B — C
4 » B — C — A.

Förslaget blir: B — A — C.

Det första af dessa båda exempel visar, hurusom den genomförda jämförelsen kan föranleda, att en person erhåller ett förslagsrum, å hvilket det, om man blott tager hänsyn till de röster, som till samma rum afgifvits, ej synes möjligt att kunna uppföra honom. Det andra exemplet ådagalägger, att äfven den, som har absolut pluralitet till visst rum, kan komma att å ett lägre rum uppföras.

Ifrågavarande princip torde i synnerhet möta gensägelser i sådana fall, i hvilka det resultat, som den föranleder, här emot sig en absolut pluralitet af de röstande. Har man emellertid tänkt sig fullt in i de grunder, på hvilka den hvilar, böra betänkligheterna försvinna. I hvarje fall kan det icke försvaras att göra skillnad emellan relativ och absolut pluralitet. Medgifver man, att då endast relativ pluralitet är för handen, den genomförda jämförelsen bör bestämma utgången, måste samma medgifvande göras i fråga om den absoluta pluraliteten. Ty mellan relativ och absolut pluralitet består ej någon kvalitativ olikhet.

Den metod för upprättande af förslag, som på grundvalen af den genomförda jämförelsens princip ofvan framlagts, är något omständlig och tidsödande. Nämnda princip kan emellertid komma till sin fulla rätt genom vida enklare tillvägagångssätt. Om ordningsföljden i ett votum är A — B — C, så kan man åt denna jämförelse gifva det uttryck, att man tillerkänner A, som står före både B och C, 2 præ och B, som står före endast C, 1 præ. Genomgår man på detta sätt samtliga vota och för hvar och en sammanräknar alla hans præ, skola de sålunda erhållna talen bestämma ordningen.

Från detta senare tillvägagångssätt gifver öfvergången till en ännu enklare form för samma tanke sig själf. Då man, för att beteckna ordningen emellan A — B — C, säger, att A har 2 præ och B 1 præ, betyder detta ej något annat, än om man säger, att

A har valören 3, B valören 2 och C valören 1. Den förslags-sättningsmetod, som härmed är antydd, kallar jag den numeriska.

Med anslutning till närmast föregående exempel lämnas följande förklaring af den numeriska metoden.

A har till första rummet fått 5 röster eller, då hvarje första-rums röst betecknas med 3, $5 \times 3 = 15$.

A har till tredje rummet fått 4 röster eller, då hvarje tredje-rums röst har talet 1, $4 \times 1 = 4$.

För A erhåller man alltså summan 19.

För B, som fått 5 andra-rums röster eller $5 \times 2 = 10$ samt 4 första-rums röster eller $4 \times 3 = 12$, erhåller man summan 22.

För C erhåller man summan 13.

Förslaget blir alltså: B — A — C.

Beträffande denna s. k. numeriska metod upptaga vi, ehuru det måhända efter det föregående åtminstone delvis kunde vara strängt taget öfverflödigt, till bemötande några invändningar, som ligga nära till hands. — Den första lyder: är det icke godtyckligt att beteckna förslagsrummen med talen 3, 2, 1? Härpå kunde helt enkelt svaras, att det icke bör vara fråga om någon godtycklighet, då talbeteckningen är ett korrekt uttryck för ifrågasvarande princip. Men för så vidt invändningen går ut på att ifrågasätta vikten af att använda just dessa tal, må genast medgifvas, att den såsom teoretiskt riktig antagna principen icke för sin tillämpning kräfver ifrågasvarande talbeteckning. Man kan begagna hvilka tre konsekutiva tal som helst t. ex. 4, 3, 2 eller 5, 4, 3 o. s. v. in infinitum. Ja, det är ej nödvändigt att anlita tre konsekutiva tal, man kan använda hvilka tre omedelbart efter hvarandra följande tal som helst i hvarje tänkbar aritmetisk serie t. ex. 6, 4, 2 eller 11, 7, 3 o. s. v. Man har endast vid valet af tal att iakttaga, att differensen emellan talen för första och andra rummet skall vara lika stor som differensen emellan talen för andra och tredje.

Men ligger då ej godtyckligheten just i sistberörda fordran? Och är den ej uppenbart oriktig? Den synes utgå därifrån, att första rummet har i förhållande till andra samma värde som andra rummet i förhållande till tredje. Men denna förutsättning är ej riktig eller behöfver åtminstone ej vara det. Ty ett första rum är, jämfördt med ett andra rum, förnämligare än detta senare är i jäm-

förelse med ett tredje, eller omvänt — såsom möjligen någon annan kan vilja anse — differensen emellan de båda förra är mindre än differensen emellan de båda senare; i allt fall kan förslagssättaren in concreto hysa en sådan åsikt och afse att i sin förslagssättning däråt gifva uttryck.

Till en början må erinras om hvad förut yttrats därom, att förslagsrummen icke angifva ett värdeförhållande. Då därför ofvannämnda fordran beträffande differensen mellan de särskilda tal, hvarmed rummen skola betecknas, uppställas, så beror detta icke därpå, att skillnaden i värde mellan första och andra rummet anses vara lika stor som värdeskillnaden emellan andra och tredje rummet, utan grunden är den, att man endast genom att vid valet af tal iakttaga denna fordran kan blifva trogen den tanke, hvarpå vår förslagssättningsteori hvilar, att nämligen förslagsrummen icke utmärka något annat än den enkla ordningsföljden emellan de föreslagne.

För öfrigt kunna vi med afseende å ifrågavarande invändning skilja mellan tvänne olika spörsmål. Det ena angår frågan, huruvida förslagsrummen äro till sitt begrepp uttryck för en värdesättning, enligt hvilken differensen emellan första och andra rummet ej är lika stor som differensen emellan andra och tredje. Det andra rör förslagsrummens förhållande till hvarandra enligt den enskilde förslagssättarens mening.

Hvad angår den förra frågan, behöfver ej något läggas till hvad förut är anfördt.

Det senare spörsmålet berör däremot en viktig och ny sida af vårt ämne. Församlingsmedlemmen, som efter en sorgfällig pröfning af dels hvarje sökande för sig och dels sökandena i förhållande till hvarandra i sitt votum föreslår dem i en viss ordning, behöfver tydligtvis icke, såsom talen 3, 2, 1 synas gifva vid handen, anse, att den på första rummet uppförde i förtjänst öfverträffar den på andra rummet satte lika mycket, som denne senare öfvergår den tredje i ordningen. Han finner kanske den riktiga relationen komma till uttryck genom andra tal, t. ex. 4 — 2 — 1. Det är tydligt, att om man genom förslagssättningen vill få fram ej blott ordningen emellan de sökande utan den verkliga värde-relationen dem emellan, det ej låter sig göra att fastställa talbe-

teckningarna 3, 2, 1. Man kan under denna förutsättning öfver hufvud ej utmärka rummen med fixa tal utan måste öfverlåta åt hvarje församlingsmedlem att för sitt votum bestämma talen. Dock kan det ej stå honom fritt att välja tal alldeles efter godtfinnande. Den ene får icke för att utmärka den relation, som ligger i talen 3, 2, 1, använda dessa tal, medan den andra begagnar talen 9, 6, 3. Vid hopsummeringen af de hvarje sökande tillfallna rösterna skulle man på detta sätt komma till orimliga resultat. Det blir nödvändigt att fastställa ett visst tal för något af rummen t. ex. 3 för första rummet. Har detta tal bestämts att vara en fix beteckning för första rummet, och af sökandena A, B, C — A anses vara dubbelt så förtjent som B, medan C befinnes hafva $\frac{2}{3}$ delar af B:s förtjänst, kommer följaktligen förslagsvotum att nämna sökandena i ordningen A — B — C med talbeteckningarna 3 — $1\frac{1}{2}$ — 1.

Ett samfäldt förslag, baserad på särskilda vota, så beskaffade som nu angifvits, vore utan tvifvel, om hvarje votum fullt ärligt och korrekt återgafve den röstandes mening, det tänkbart bästa. Men den praktiska utförbarheten af det nu på tal varande förfarandet kan med skäl betviflas. Man ställer för stora anspråk på de röstande, om man fordrar, att de skola sätta sig så grundligt in i ärendet, att de kunna med siffror korrekt angifva värdeförhållandet emellan de sökande. Och därtill kommer ännu en annan omständighet. Man frestar den röstande till att sätta sökandena i oriktig relation till hvarandra för att på så sätt öka utsikterna till framgång för den han vill gynna.

Härmed må dock vara huru som helst, säkert är, att nämnda förfarande hvilat på en tankegång, som är alldeles främmande för den betydelse, som man i vårt land allmänt tillerkänner tremannaförslaget. Af detta har man aldrig begärt eller velat begära mera än att angifva den ordning, hvori de på förslag uppförda anses böra komma i åtanke. Beträffande de akademiska befattningarna torde detta t. o. m. framgå af de ordalag, i hvilka stadgandena äro affattade. Det såges i § 77 af univ. stat., att konsistoriets samtliga ledamöter skola hvar för sig afgifva yttrande om hvarje sökandes skicklighet till ämbetet och mellan sökandena, där de äro flere, anställa bestämd jämförelse »samt därefter *i följd af jämförelsen* hvar för sig uppföra trenne af de sökande, om så

många äro, på förslag i den ordning, han anser dem förtjenta att till ämbetet nämnas». Denna formulering häntyder på, att de värdesättningar, som jämförelsen innefattar, tillhör motiveringen i de särskilda vota, under det att förslaget, hvori jämförelsen resulterar, af densamma upptager blott den inbördes ordningen emellan de sökande.

Invändningarna mot att beteckna förslagsrummen med talen 3, 2, 1 torde härmed vara vederlagda. Såsom redan är antydt, finnes ej något hinder för att begagna andra valörer. Nämnade tal ha valts därför, att deras användning faller sig naturligast. Då man vill utmärka ordningen emellan *tre* personer, säger man om dem, att de äro resp. den förste, den andre och den tredje, och ingen tänker på att tala om, exempelvis, den andre, den fjärde och den sjätte, ehuru de senare uttrycken lika väl beteckna ordningsföljden.

Af hvad flere gånger yttrats däröm, att förslaget endast gifver ordningsföljden och icke bestämmer värdeförhållandet emellan de sökande, följer, att man icke med ledning af det samfälda förslaget ensamt bör afgöra, hvilken af de sökande förtjenar företrädet. Man bör akta sig för att öfverskatta förslagets betydelse. Det bör betraktas i belysningen af den motivering, som innefattas i de särskilda förslagsvota, och på dem ligger städse hufvudvikten. En pröfning af dem kan ofta rättvisligen gifva ett annat resultat än förslaget innebär. Mången gång är väl dock motiveringen icke så ingående, att den gifver någon klar föreställning om värdeförhållandet, och i den mån detta är fallet, vinner förslaget i betydelse. — Hvad nu sagts om det samfälda förslagets ställning till de särskilda vota gäller tydligtvis icke ensamt om det förslag, som är baserat på den numeriska metoden; det gäller äfven och i ej mindre grad om de förslag, som äro grundade på de öfriga här ofvan omförmälda metoderna för förslagssättning.

Tillämpar man den numeriska metoden på de ofvan lämnade med N:ris 1, 2 och 3 betecknade exemplen, skall man finna, att i exemplen 1. och 2 R. och M hvardera fått talet 37 och G talet 34. Ordningen emellan R och M måste således bestämmas genom ordförandens utslagsröst eller efter någon annan af metoden oberoende grund; G får tredje rummet. — I exempel 3 har Lov. valören 37

Lön. 35 och S. 30, och de skola enligt förevarande metod uppföras på förslag i nu nämnd ordning ¹⁾).

Då vi i det föregående redogjort för vår förslagssättningsmetod, ha vi endast haft för ögonen det fall, att sökandena icke äro flere än tre och af samtliga röstande förklaras kompetenta. För andra fall kräver vår metod vidare utveckling.

Om af mer än tre sökande, hvilka alla af samtliga röstande ansetts kompetenta, tre skola uppföras på förslag, betingar den genomförda jämförelsens princip, att hvarje röstande nämner alla sökandena i ordning efter hans mening om deras relativa rang, hvarefter vid sammanfattningen af de särskilda vota valören för den främste sättes till samma tal, som de sökandes antal utgör, valören för den närmaste till närmast lägre tal o. s. v. Äro de sökande till antalet 5, blir sålunda valören för den främste 5, för den närmaste 4 etc. Någon särskild bevisföring för, att man bör gå så till väga, torde ej vara erforderlig.

Har en sökande af någon röstande förklarats inkompetent, uppstår frågan, på hvad sätt denna omständighet vid förslagssättningen skall beaktas. Efter vår mening bör man skilja mellan det fall, att den sökande af pluraliteten förklarats inkompetent, och det fall, att han endast af en minoritet blifvit inkompetent förklarad. I förra fallet synes det vara riktigt, att vid förslaget uppgörande alldeles lämna honom ur räkningen. Frågan om kompetens eller inkompetens är nämligen ett alldeles särskildt spörsmål, som bör afgöras för sig, tydligtvis efter pluralitetens åsikt. Går denna ut på inkompetensförklaring, så är den sökandes obehörighet härmed definitivt fastslagen, så vidt på den förslagssättande församlingen ankommer, och det vore häremot stridande att vid förslaget upprättande taga hänsyn till de röster, som tillfallit sökanden.

Om endast en minoritet röstat för inkompetens, är uppenbart, att pluraliteten har anspråk på, att, så vidt angår dess vota, sö-

---

¹⁾ Här kunna vi ej underlåta att fästa uppmärksamheten på en egenomlighet, som en jämförelse mellan exemplen 1 och 2 uppenbarar. Röstar man om hvarje rum särskildt, blir utgången i ex. 1 R — M — G men i ex. 2 R — G — M; detta oaktadt sökandena i båda exemplen ha samma antal röster till de olika rummen.

kanden vid förslagets uppgörande behandlas efter samma grunder, som de sökande, hvilka af samtliga röstande ansetts kompetenta. Däremot kan möjligen vara tveksamt, huru man skall behandla de vota, som innefatta en inkompetensförklaring. Skall man vid beräkningen af dessa vota förfara, som om den för inkompetent ansedde icke existerade? Detta låter sig icke göra. Eller skall man betrakta honom, som om han ställts sist i raden af de kompetente? Detta senare är väl öfverensstämmande med den antagna metoden men synes dock ej rättvist. Spörsmålen belysas genom följande exempel:

10 röstande: D — A — B — C;

8 » A — B — C; ——— D inkompetent.

Redan den yttre uppställningen framkallar frågan, hvilka valörer man bör begagna vid sammanfattningen af vota. De tio öfversta upptaga samtliga fyra sökande såsom kompetenta, och enligt den förut gifna regeln skall D få talet 4, A talet 3 o. s. v. I fråga om de åtta nedersta vota får det, ehuru D ansetts icke böra komma i åtanke, likväl ej ifrågasättas att gifva A valören 3, B och C resp. 2 och 1. Man skulle nämligen komma till ohållbara resultat genom att i de åtta nedersta vota tillerkänna A en lägre valör, än D erhåller i de tio öfversta. Ty om D i dessa senare vid valörbestämningen får räkna sig till godo jämförelsen med A, måste med samma eller ännu mera skäl A vid valörbestämningen för de åtta nedersta votas del få tillgodoräkna sig jämförelsen med D. Och hvad nu sagts om A i förhållande till D, gäller lika fullt om B och C i förhållande till D. Här af följer, att äfven i de åtta nedersta vota valören för den främste bör vara 4 och för de två följande resp. 3 och 2. I dessa vota kommer alltså den inkompetentförklarade i betraktande vid valörbestämningen för de kompetente; detta är något, som ifrågavarande förslagssättningsmetod ovillkorligen för med sig. En annan fråga är, huru i sistberörda vota den inkompetente själf skall anses. Bör man tillgodoföra honom valören 1 eller ej för honom beräkna någon valör. Det senare förefaller mig vara det rätta vid öfvervägande däraf, att enligt det förra alternativet D skulle af de åtta nedersta vota, som förklarar honom inkompetent, hämta för det samfälda förslaget proportionsvis samma

nytta som C af de tio öfversta vota, hvilka funnit denne senare kompetent. Och detta synes ej tilltalande.

Efter samma grunder, som nu framställts för det fall, att *en* sökande af en minoritet förklarats inkompetent, skall jämväl det fall behandlas, att minoritetens inkompetensförklaring gäller två eller flere sökande.

Då vi betecknat den numeriska metoden såsom den teoretiskt riktiga, ha vi därmed ännu ej velat anbefalla den såsom praktiskt lämplig. För bristande enkelhet torde den väl ej med fog kunna beskyllas. Men emot densamma talar en annan betänklighet, och dess praktiska värde torde bero på, hvilken betydelse man tillägger denna. Metoden frestar till oärlig votering; i långt högre grad än de metoder, som äro byggda på principen, att hvarje förslagsrum bestämmes för sig, ställer den anspråk på de röstandes plikttrohet och samvetsgranhet. Vid all förslagssättning anknyter sig hufvudintresset till bestämmandet af första förslagsrummet. Det är den i främsta rummet satte, som förslagssättaren anser förtjena att blifva nämnd, och hvilkens utsikter därtill han framför allt vill med sin röst befordra. Det säger sig nu själf, att om första rummet bestämmes efter pluraliteten af de röster, som afgifvits till detta rum, utan hänsyn till, huru omröstningen i öfrigt utfallit, den voterande icke har någon synnerlig anledning att i andra och tredje rummen uppföra andra än dem, han anser däraf förtjenta, eller att öfver hufvud nämna sökandena i en ordning, som strider emot hans verkliga öfvertygelse. Genom en sådan mindre samvetsöm votering skulle han icke öka utsikterna för den af honom i första rummet satte att å det samfälda förslaget erhålla detta rum. Helt annorlunda ställer sig detta, om det samfälda förslaget skall uppgöras efter den princip om en genomförd jämförelse, på hvilken den numeriska metoden är byggd. Då vid första rummets bestämmande hänsyn skall tagas till den ställning i hvarje särskild jämförelseserie, som hvarje sökande erhållit, ligger det i den voterandes intresse att i sitt votum gifva de farligaste medtäflarne till den han satt främst, en ofördelaktig ställning, ty därigenom förminskas, så vidt på den voterande kan ankomma, sannolikheten för, att desse i det samfälda förslaget skola komma på första rummet. Det är sålunda fara värdt, att den voterande mot bättre vetande

nämner de sökande, frånsedt den i främsta rummet satte, i oriktig ordning. Faran härför är så mycket större, som han för ett sådant åtgörande lätt kan finna argument, hvilka synas ställa det samma i den fördelaktigaste dager; han kan intala sig, att då det dock i sista hand endast kommer an på, att den bäste blir nämnd, det bedömande in toto, som mest befrämjar utsikterna härför, är det från en högre synpunkt sedt pliktenligaste. Det behöfver knappast påpekas, att ett sådant resonnemang icke håller stånd för en objektiv pröfning. Om lagen föreskrifver, att en jämförelse mellan sökande till en befattning skall anställas, så ligger det i sakens natur, att jämförelsen skall göras efter bästa förstånd och samvete. I allt fall står dock fast, att faran för ett pliktstridigt bedömande ligger nära, och i denna omständighet kan man ej undgå att finna ett ganska viktigt skäl emot att låta *den voterande församlingen* upprätta ett samfäldt förslag efter den numeriska metoden.

Så vidt oss är bekant, tillämpas ingenstädes i vårt land den numeriska metoden. I de kollegiala ämbetsvärk, som upprätta tjänsteförslag, lärer man därvid hvarken hämta ledning från det förut anförda K. Brefvet af 1746 eller i öfrigt följa några fasta principer. Åtminstone i hofrätterna torde regeln vara, att hvarje ledamot föreslår tre i viss ordning, hvarefter å det samfälda förslaget den, som erhållit relativ pluralitet till visst rum, därå uppföres, därvid dock vid täflan om ett lägre rum sökande får tillgodoräkna sig röster till ett högre. Denna princip för förslagsättning är dock säkerligen icke grundad på något djupare inträngande i ämnet, och huru man i mera invecklade fall kan vara böjd att gå till väga, är ej lätt att säga.

I litteraturen förekommer veterligen endast ett enda uttalande, nämligen af LINDBLAD i hans afhandling om «röstberäkning vid domstolarne». Han upptager till granskning ett fall af förslagsättning, som förekommit inom kammarkollegium. Af fem röstande uppförde

2: A — B — C

2: C — B — A

1: B — C — A.

LINDBLAD anmärker, att vid all röstberäkning i fråga om förslag till en syssla eller annat måste man noga iakttaga, hvad som

innefattas i hvarje votum, nämligen en jämförelse mellan de förslagne. Då denna jämförelse utfallit så, att B af tre röstande «således en absolut pluralitet» föredragits framför både A och C, borde B erhålla första rummet, ehuru han till detta rum hade blott en röst. Då C af tre röstande satts före A, borde C uppföras på andra rummet och A på tredje.

Det resultat, hvartill LINDBLAD här kommer, är riktigt. Hans anmärkningar äro dock allt för kortfattade, för att man af dem skulle våga draga den slutsatsen, att han hyllat samma princip, för hvilken vi gjort oss till förespråkare. Det troliga är väl, att han icke egnat ämnet någon grundligare undersökning.

Tjänsteförslaget har ursprungligen, såsom vår korta historik antyder, afsett att binda den utnämmande myndigheten. Ännu under frihetstidens statskicks såg man däri dess egentliga uppgift. Men under vår nuvarande statsförfattning har förslaget endast i några få, i Regeringsformen uttryckligen angifna fall detta syfte. I alla öfriga är det till blott för att lämna den utnämmande myndigheten ledning. Äfven detta senare ändamål har sin ej ringa samhällliga betydelse, om det ock ej i vikt kan mätas sig med den uppgift, som tillkommer de förslag, hvilka skola vara bindande.

Med afseende å förslagets ändamål att tjäna den utnämmande myndigheten till ledning vilja vi slutligen uttala följande åsikter.

Då en kollegial myndighet skall upprätta ett tremannaförslag, är otvifvelaktigt det enklaste, att församlingen omedelbart, d. v. s. utan att medlemmarne först hvar för sig yttra sig om förhållandet emellan kandidaterna, skrida till omröstning om hvarje rum särskildt. Härigenom undgår man alla svårigheter. Men å andra sidan kan ett sådant förslag ej tillerkännas något synnerligt värde. Af förslaget väntar man att få ett korrekt uttryck för, hvad förslagssättaren anser om de förslagne, jämförda med hvarandra, och det förslag, som tillkommit på sätt, hvarom nu är fråga, tillfredställer föga detta anspråk. Medan i det färdiga förslaget de särskilda rummen spela rollen af jämförelseled, kommer vid förslagets bildande jämförelseprincipen endast ofullständigt till synes och till sin rätt.

Den utnämmande myndigheten torde icke under annan förutsättning kunna hämta något värkligt uthyte af den förberedande

behandling, som åligger kollegiet, än att hvarje medlem afgifver ett särskildt yttrande, hvilket i så fall enligt sakens natur måste innefatta en jämförande pröfning af sökandena. Framför allt gäller detta om befordringsärenden af mera svårlöst natur, exempelvis ärenden angående tillsättande af akademiska lärarebefattningar. Då det här ej hufvudsakligen kommer an på tjänstgöringsmeriter utan på förtjänster, ådagalagda genom vetenskapligt författareskap, måste städse hufvudvikten ligga på den motivering, som de särskilda utlåtandena innehålla.

Utgår man därifrån, att hvarje medlem af kollegiet skall afgifva ett jämförande utlåtande, synes häraf närmast böra följä att, därest ett samfäldt förslag skall förekomma, detta måste byggas på en sammanfattning af de särskilda vota. Principerna för en sådan sammanfattning ha utgjort det hufvudsakliga föremålet för denna framställning. Den teoretiskt riktiga principen ha vi trott vara den, som kommer till uttryck genom den metod, hvilken fått namnet den numeriska, och skälet härtill skulle ligga däri, att principen är grundad på det för de särskilda vota, såvidt de innefatta en förslagssättning, väsentliga, nämligen deras egenkap att angifva ordningsföljden emellan sökandena. Å andra sidan har framhållits, att tillämpningen af nämnda princip framkallar fara för en mindre öfvertygelsetrogen jämförelse i de särskilda vota, och att principen i detta afseende står tillbaka för den i praxis tillämpade, enligt hvilken hvarje förslagsrum bestämmes efter röstpluraliteten till rummet i fråga.

Viktiga, efter vår uppfattning afgörande grunder tala emellertid för, att något samfäldt förslag öfver hufvud ej upprättas, utan att till ledning för den utnämmande myndigheten endast aflåtes det protokoll, som upptager de särskilda vota. Ett samfäldt förslag, upprättadt efter hvilken princip och metod det vara må, kan aldrig ersätta de särskilda vota. Och, hvad värre är, det måste enligt sakens natur i många fall vara missvisande. Då kollegiet icke existerar såsom en psykisk enhet, saknar ock ett kollegiets totalomdöme stöd i verkligheten, och skall ett sådant omdöme ändock uppkonstrueras, kan detta ofta ej ske, utan att det resultat som däri innefattas, kommer att avvika från den uppfattning, man erhåller genom pröfning af de särskilda vota. Detta förhållande

är i tvanne olika afseenden mindre tillfredsställande. Dels föreligger en möjlighet, ja en hög grad af sannolikhet för, att den utnämmande myndigheten låter sig vid sitt bedömande för mycket påverkas af det samfälda förslaget, i hvilket man helt naturligt är böjd för att se en fullt tillförlitlig resumé af hvad de särskilda vota innehålla. Och dels kommer i betraktande, att den allmänna opinionen öfverskattar det samfälda förslagets betydelse. Om den utnämmande myndigheten med sitt val stannar vid en annan än den i första förslagsrummet uppförde, så äfven om de allra bästa objektiva skäl äro för handen, ser likväl allmänheten, som ej är i tillfälle att bilda sig en mening på grundvalen af hela det material, som stått till sagda myndighets förfogande, utan endast håller sig till det samfälda förslaget, häri lätt ett bevis för, att full rättvisa ej blifvit öfvad.

Emot den af oss framkastade tanken att ej upprätta något samfäldt förslag, skulle möjligen någon vilja invända, att man hängifver sig åt en bedräglig illusion, om man tror sig därmed hafva bragt alla svårigheter ur världen. Den utnämmande myndigheten, som skall hämta ledning af en mängd särskilda vota, innefattande alla möjliga kombinationer, kan ej undgå att söka bilda sig en uppfattning af hvad som bör anses vara den voterande församlingens totalomdöme. Antydde utväg skulle sålunda endast innebära, att man befriade denna församling från ett vanskligt afgörande, som i stället förlades till en högre instans. — Denna invändning träffar, såsom lätt inses, alls icke det senare af de nyss anförda båda skälen för vår åsikt och knappast ej heller det förra af dem. För öfrigt är det alldeles riktigt, att den utnämmande myndigheten måste för att få en öfverblick öfver de särskilda vota sammanfatta dessa. Men härmed är icke sagdt, att detta skall ske efter en enda princip och metod. Nödvändigheten att härutinnan träffa ett bestämdt val föreligger allenast, då den voterande församlingen skall uppgöra ett samfäldt förslag men icke i nu ifrågasatta fall. Och häri ligger ytterligare ett tungt vägande argument till förmån för vår mening. Vill man af de särskilda vota hämta all den ledning, som kan af desamma vinnas, så böra de icke efter en enda synpunkt med hvarandra sammanställas. Den numeriska metoden gifver en värdefull fingervisning, men är visst

icke tillräckligt upplysande. Det är af vikt att känna ej blott hvad församlingen såsom en enhet ansett om ordningsföljden emellan sökandena, utan äfven huru jämförelsen emellan två af dem utan hänsyn till den eller de öfriga utfallit¹⁾. Ofta det väl så, att då befordringsärendet skall slutligen afgöras, valet, där någon tvekan råder, står emellan blott två, och det är i sådant fall af intresse att se till, huru många röstande satt hvardera af dem främst. Vidare bör hänsyn tagas jämväl därtill, huru de hvarje sökande tillfallna rösterna äro fördelade på de olika förslagsrummen. Särskildt anknyter sig härvid intresset till första rummet, emedan rösterna till detta angifva, hvem de voterande ansett böra till befattningen nämnas. Gärna skall därför medgifvas, att då i det å sid. 33 anförda exemplet med 18 röstande, af hvilka blott en uppfört C i första rummet, den numeriska metoden anvisar C första rummet, man häri har att se ett ganska ofullkomligt uttryck för församlingens sanna mening. Ty allt teoretiserande till trots, kräfvver dock det faktum beaktande, att af 18 personer blott en ansett C böra erhålla befattningen.

Någon uppmärksamhet må till sist egnas åt frågan, huruvida § 28 R F lägger hinder i vägen för att låta det samfälda förslaget falla bort. Säkerligen kan man utan fara för misstag antaga, att regeringsformens författare tänkt sig ett samfäldt förslag skola afgifvas. Lagstiftaren har nämligen, såsom ock affattningen gifver vid handen, utgått från det historiskt gifna, och sedan gammalt — jfr ordalydelsen i § 40 af 1720 års R F — var det samfälda förslaget häfdvunnet. Men å andra sidan kan väl knappast på-

¹⁾ Den numeriska metoden kan, såsom redan i texten antydts, medföra, att ordningen emellan tvänne sökande blir en annan än flertalet röstande ansett den böra vara. Exempel:

5 röstande: A — B — C
4   »   B — C — A.

Ehuru flertalet satt A före B, vinner dock B första förslagsrummet. Hade C icke funnits, skulle flertalets mening hafva bestämt förslaget. Nu antydda förhållande lämnar icke något vapen emot ifrågavarande metod. Det är nämligen gifvet, att vid sammansättning af flera ordningsserier med tre led totalresultatet, hvad angår ordningen emellan två af dem, måste påvärkas af det tredjes förefintlighet i de särskilda serierna.

stås, att formuleringen i § 28 är sådan, att den gör det samfälda förslaget oeftergifligen nödvändigt. Där »vederbörande» är en kollegial myndighet synes grundlagens bud vara tillgodosedt därmed, att medlemmarne af kollegiet hvar för sig afgifva ett förslagsvotum.

Såsom basis för den sökande till buds stående besvärsrätten är det samfälda förslaget ej ombärligt.

Är brottsligheten i tillväxt bland Sveriges folk?

Af

Docent Ludvig Widell.

Från alla håll höjas klagorop öfver »den öfverhandtagande» brottsligheten i Sverige, öfver den tilltagande moraliska förvildningen bland folket. Man letar efter botemedel mot det onda, man söker dem, allt efter olika åsikter, än i skärpta straffbestämmelser, än i sociala reformer af ett eller annat slag. Och dock har ingen gittat visa, att verkligen det onda förefinnes, att brottsligheten ökas. Ett par tre mord af särskildt uppseendeväckande beskaffenhet, några dito öfverfall e. d. hafva varit tillräckliga för att bibringa oss föreställningen om en genomgripande försämring i den moraliska ståndpunkten hos vårt folk. Kanske har man så sökt upplysning i vår officiella kriminalstatistik; man har då funnit, att antalet brott och förseelser mot strafflagen sedan 1865 ej långt från tredubblats. Men statistikens siffror äro farliga ting att handskas med — för den som ej är van att handtera dem — och ej minst gäller detta om vår svenska kriminalstatistik.

Söker man ett svar på den ofvan uppställda frågan, ligger naturligtvis närmast till hands att fästa sig vid brottens absoluta antal. I tabellen här nedan hafva därför sammanställts samtliga brott och förseelser mot strafflagen, rörande hvilka under åren 1865—98 afkunnats utslag i första instans — sålunda icke de under resp. år verkligen begångna brotten, hvarom ingen uppgift förefinnes. — De olika lagöfverträdelserna hafva grupperats i de

tvänne afdelningarna: brott mot person, härunder inbegripna brott mot offentlig myndighet, ordning och sedlighet, samt brott mot egendom, förfalsknings- och menedsbrott inräknade. Från den förstnämnda gruppen hafva likväl utskiljts fylleriförseelserna, då dessa eljest på grund af sin talrikhet skulle helt behärska talen. — Säsom nämndes upptager tabellen endast brott mot den allmänna strafflagen, icke förbrytelser mot tryckfrihetsförordning, krigslag ¹⁾ och andra särskilda lagar och förordningar; i tabellen hafva ej heller upptagits brott i ämbete eller tjänst. Eljest redogöres för samtliga öfverträdelser af strafflagen, såväl gröfre och ringare brott som förseelser.

Brott och förseelser mot strafflagen, rörande hvilka utslag afkunnats i första instans.

År	Brott mot person	Fylleri-förseelser	Brott mot egendom	År	Brott mot person	Fylleri-förseelser	Brott mot egendom
1865	9,145	11,311	4,008	1882	15,400	20,840	6,040
1866	9,591	10,746	4,930	1883	15,231	20,406	5,468
1867	8,710	8,829	5,563	1884	15,065	20,173	4,824
1868	8,689	8,239	8,928	1885	16,336	18,663	4,980
1869	9,165	8,492	8,344	1886	16,859	20,336	5,265
1870	9,132	8,919	6,792	1887	15,965	21,353	4,853
1871	9,741	10,510	6,890	1888	15,477	21,324	4,707
1872	10,034	11,979	6,305	1889	16,206	23,153	4,825
1873	10,922	13,867	5,724	1890	17,981	25,373	4,574
1874	12,742	16,791	5,885	1891	17,609	26,120	5,390
1875	13,509	19,153	5,093	1892	17,990	28,006	5,452
1876	13,973	21,459	5,140	1893	17,729	25,561	5,412
1877	13,488	22,531	4,853	1894	17,721	26,808	5,733
1878	13,652	20,597	4,977	1895	18,143	28,646	5,999
1879	14,135	19,733	5,442	1896	19,139	32,025	5,383
1880	13,893	19,668	6,029	1897	19,310	36,744	5,204
1881	15,232	20,277	6,215	1898	20,520	39,536	5,444

Brotten mot person hafva sålunda mer än fördubblats till antalet sedan 1865. Starkast visar sig ökningen hafva varit under de »goda tiderna» 1871—76 och åren efter 1894. Parallellt med

¹⁾ För de tidigare åren hafva likväl måst medtagas en del förbrytelser mot krigslagen. Deras antal är dock ej så betydligt, att det inverkar vid en jämförelse mellan de olika åren.

ökningen af brotten mot person hafva äfven fylleriförseelserna vuxit i antal; det intima sambandet mellan missbruket af rusdrycker och brotten mot person framgår omisskännligt ur tabellens siffror. Dock hafva fylleriförseelserna ökats i ojämförligt högre grad, hvilket emellertid måhända till någon del kan vara att tillskrifva ett allmänare beifrande af dylika förseelser.

En helt annan bild visa förbrytelserna mot egendom. Från ett antal af omkr. 4,000 1865, stego de till närmare 9,000 1868, en följd af den svåra missväxten 1867—68 med däraf föranledd hungersnöd. Men med återinträdet af bättre ekonomiska förhållanden har antalet åter minskats, så att det under de senaste tjugofem åren i allmänhet hållit sig vid en siffra af något öfver 5,000. Ökats hafva sålunda ej brotten mot egendom.

Tager man hänsyn till den samtida tillväxten af folkmängden, blir naturligtvis ökningen af brotten mot person och fylleriförseelserna ej fullt så stark, brotten mot egendom visa i så fall till och med någon minskning.

På 100,000 af medelfolkmängden utgjorde:

Årligen	Brott mot person	Fylleriförseelser	Brott mot egendom
1865—69	218,2	229,3	153,1
1870—74	248,3	293,2	149,2
1875—79	308,5	464,2	114,4
1880—84	326,3	442,1	124,6
1885—89	342,6	444,3	104,4
1890—94	370,2	584,4	110,5
1895	370,6	585,1	122,5
1896	387,4	648,1	108,9
1897	387,3	736,9	104,3
1898	407,4	784,9	108,1

Sak samma, om man endast tager hänsyn till de gröfre brotten. På grund af materialets beskaffenhet kan härvid jämförelsen ej utsträckas längre tillbaka än till femårsperioden 1880—84.

Absoluta antalet gröfre brott, rörande hvilka under resp. år utslag afkunnades i första instans, utgjorde:

Årliken	Brott mot person	Brott mot egendom
1880—84	498	2,795
1885—89	561	2,583
1890—94	655	2,960
1895	736	3,754
1896	851	2,855
1897	860	2,706
1898	862	3,023

Ett faktum är sålunda, att brotten mot person högst ansevärt ökas under det sista tredjedels seklet. Att här tala om bättre polisväsen och i allmänhet kraftigare repression såsom orsak till denna tillväxt skulle vara lönlöst, därtill är den allt för ansevärd. Dock må man ej tro, att den är något för Sverige egendomligt. Så godt som öfver allt har man gjort samma iakttagelse: en stigande kriminalitet och framför allt en betydande tillväxt af för-gripelserna mot person (i vidsträckt mening). Man har talat om, att i jämbredd med den andliga och materiella kulturens stigande skulle gå en försämring i det moraliska tillståndet bland folket. Dess bättre behöfva dock ej siffrorna — åtminstone i Sverige — nödga till en sådan slutsats; det ökade antalet brott kan åtminstone delvis förklaras på annat sätt.

Det torde vara en allmänt känd sak, att brottsligheten är betydligt större bland städernas befolkning än bland landsbygdens; särskildt är detta fallet beträffande brotten mot person, till hvilka ju hänföres mängden af polisförseelser o. d. Detta förhållande beror visst ej uteslutande på stadsbornas större *penchant au crime*, utan också till ej ringa del därpå, att åtskilliga slags förseelser, hvilka i hög grad tynga ned städernas kriminella budget, på landsbygden icke alls eller i ringa grad beifras. Så t. ex. fylleri-förseelserna.

Nu har under senare tid städernas folkmängd vuxit ofantligt mycket hastigare än landsbygdens; hölle sig kriminaliteten i städerna och på landsbygden, betraktade hvar för sig, konstant, skulle

därför i alla fall kriminaliteten inom befolkningen öfver hufvud komma att visa tillväxt, utan att man därför kunde ha skäl att tala om ett sjunkande i det moraliska tillståndet bland folket. För att kunna rätt bedöma brottslighetens tillväxt måste man därför särskildt undersöka förhållandena i städerna och på landsbygden; Stockholm med sin stora kriminalitet och betydande folkökning bör därvid afsöndras från de öfriga städerna. Man kommer då till följande öfverraskande resultat.

På 100,000 af medelfolkmängden kommo sakfällda personer ¹⁾:

Årligen	I Stockholm			I öfriga städer			På landsbygden		
	För gröfre brott	För ringare brott	För förseelser	För gröfre brott	För ringare brott	För förseelser	För gröfre brott	För ringare brott	För förseelser
1880—84	185	706	4,300	125	600	2,472	23	75	62
1885—89	158	385	3,750	100	597	2,406	20	69	66
1890—94	151	545	3,506	97	603	2,459	22	81	79
1895	154	555	3,499	108	614	2,545	25	85	88
1896	156	700	4,053	105	604	2,623	25	92	96
1897	173	693	4,290	94	599	3,103	25	91	105
1898	173	652	3,960	99	605	3,437	25	102	111

I Stockholm har sålunda brottsligheten växlat ganska mycket från år till år; någon tillväxt torde man dock näppeligen kunna spåra i tabellens siffror. För de öfriga städernas del visa de gröfre brotten snarast minskning, de ringare brotten stillastående; däremot hafva förseelserna ej så obetydligt ökats. Man torde dock knappast misstaga sig, om man tillskrifver det sistnämnda förhållandet den orsaken, att under de senare åren åtskilliga städer allt mer närmat sig storstädernas klass med dess större frekvens af just dylika förbrytelser. Mindre tillfredsställande äro siffrorna för landsbygden. Visserligen hafva ej de gröfre brotten tilltagit, men däremot hafva de ringare brotten och ännu mera förseelserna ansenligt ökats. Att häraf sluta till en större moralisk förvildning bland landsbygdens befolkning skulle dock vara förhastadt, antagligen beror förhållandet på en helt annan orsak. På sista tiden har på lands-

¹⁾ Att här uppföras de sakfällda personerna och icke de beifrade brotten, såsom i de föregående tabellerna, har ingen nämnvärd betydelse.

bygden uppstått ett stort antal stadsliknande samhällen, hvilka naturligtvis i kriminellt afseende närma sig städerna och därför säkerligen i hög grad försämra landsbygdens siffror. Ej ens för landsbygden behöfva därför statistikens siffror gifva anledning till någon särskildt ogynnsam slutsats.

Siffrorna för åren efter 1890 äro för öfrigt ej fullt jämförliga med de föregående årens. På grund af ändringar i strafflagen hafva nämligen sedan 1891 till gröfre brott hänförts en del förut såsom ringare brott ansedda lagöfverträdelser; af samma skäl hafva de talrika, förut såsom förseelser upptagna, djurplågeriförbrytelserna sedan nämnda år hänförts till ringare brott. I städerna torde därför de egentliga brotten i själfva verket hafva minskats under de sista åren.

Härvid har emellertid ingen skillnad kunnat göras mellan brott mot person och brott mot egendom. Den möjligheten är då ej utesluten, att brotten mot person kunnat ökas, om nämligen brotten mot egendom minskats. Detta torde också vara det verkliga förhållandet. Ty enligt erfarenhet från andra länder är också egendomsbrottens frekvens större i städerna än på landsbygden; då dessa brott visa stillastående eller minskning, om befolkningen tages öfver ett, måste de därför efter all sannolikhet visa en ej obetydlig minskning, då man skiljer mellan förhållanden på landsbygden och i städerna. Men då måste också brotten mot person visa ökning, brottsligheten öfverhufvud har ju varit oförändrad.

Sålunda skulle — åtminstone sedan 1880-talets början — brotten mot person hafva ökats, brotten mot egendom minskats, under det kriminaliteten öfver hufvud varit oförändrad.

Projet de Bureau statistique international

par

I: Flodström;

Actuaire au Collège Royal du Commerce de Suède¹⁾.

L'exposé a été écrit par l'auteur de l'avis de Monsieur le professeur P.-E. Fahlbeck de Lund. Par suite de l'intérêt international qui s'y rattache, la Rédaction a cru devoir le publier en français.

Toutes les personnes qui s'occupent de statistique à titre plus ou moins officiel paraissent être d'accord sur la valeur scientifique et politique *d'une statistique internationale*. Nous n'avons qu'à citer pour preuves le vif intérêt dont jouit depuis longtemps cette branche de recherches, non seulement dans la sphère de ceux qui s'adonnent particulièrement à la science statistique, mais aussi de la part des gouvernements, et les sacrifices assez considérables que ces derniers se sont imposés pour l'avancement de la science statistique internationale. Qu' on nous permette de donner dans les pages suivantes un résumé aussi succinct que possible de ce qui a été fait jusqu' ici à ce sujet.

C'est en 1853 que le premier «Congrès général de statistique» se réunit à Bruxelles. Ce congrès fut suivi de huit autres, dont

¹⁾ Det internationella syftet med denna artikel förklarar det främmande språket och utgör tillika försvaret för detsamma, om sådant behöves.
Red.

le dernier eut lieu à Budapest en 1876. Les congrès (ou «Le Congrès»; les congrès spéciaux ne furent considérés que comme les sessions d'une même association continuelle) avaient en partie un caractère officiel, et les gouvernements y envoyaient des délégués. L'idée en fut émise par le célèbre statisticien Quetelet à l'Exposition universelle de Londres en 1851. Le désir d'arriver à la plus grande somme réalisable de conformité entre les statistiques des différents pays et à la possibilité de leur comparaison était le but principal du programme du Congrès.

A la session du Congrès à La Haye en 1869, il fut décidé, sur la proposition de M. Ernest Engel, de faire paraître un ouvrage de statistique générale sous le titre de «Statistique internationale». Le domaine entier de la statistique fut divisé en certaines parties, ces parties en sections (au nombre total de 46), et les divers pays représentés au Congrès étaient appelés à prendre chacun sa part au travail. On devait publier l'ouvrage en français et y appliquer un système uniforme de mesures et de monnaies. De cet ouvrage conçu sur un plan grandiose, il n'a toutefois paru qu'un petit nombre de parties, traitant de la population des États, de la viticulture, de la navigation, de la justice (civile et commerciale), des caisses d'épargne, de l'agriculture, des grandes villes, des mines et des banques d'émission.

Le Congrès de St.-Petersbourg, en 1872, institua une «Commission permanente», ayant pour mission spéciale de préparer le grand oeuvre sur mentionné. Les membres de la Commission étaient des délégués officiels. Elle devait se réunir au moins une fois dans l'intervalle de deux sessions du Congrès, et elle a eu quatre séances.

A la séance de la Commission permanente à Paris, en 1878, on rédigea, pour cette commission, un projet de statuts dont l'adoption aurait considérablement étendu sa compétence. D'après ce projet, la Commission devait avoir pour but de prendre, dans l'intervalle des sessions du Congrès, les résolutions et les mesures de détail propres à l'exécution pratique des vœux du Congrès. Elle aurait également à revoir les décisions et à résoudre les questions qui se rapportaient à l'exécution des travaux internationaux et à en arrêter les programmes. Les résolutions de la Commis

sion seraient prises à la majorité des voix; dans le cas où elles entraîneraient des obligations pour les chefs des services de statistique, le vote aurait lieu par bulletins portant le nom du votant et celui de son pays. Les chefs des services de statistique, membres de la Commission permanente, seraient moralement tenus de satisfaire, dans la mesure du possible, aux demandes faites par leurs collègues de la Commission. — La Commission devait en plus publier un Bulletin trimestriel en langue française, ainsi qu'un Annuaire, le dernier en collaboration avec les rédacteurs de la statistique internationale¹⁾, et elle devait établir, au siège de la rédaction de son Bulletin, une bibliothèque et des archives.

Si ces projets avaient pu aboutir, la statistique internationale aurait eu d'emblée une organisation fixe, ou du moins le point de départ d'une organisation pareille. Mais le résultat du projet fut tout autre; «les prétentions exclusivistes et aristocratiques de la Commission permanente en causèrent malheureusement la ruine» (Chervin). La réunion suivante aurait dû avoir lieu à Rome en 1879, mais la plupart des États déclinèrent l'invitation d'y envoyer des délégués, et plusieurs se dispensèrent même de donner une réponse. La session n'eut donc lieu, et la Commission permanente aussi bien que le Congrès de statistique internationale cessa dès lors d'exister.

A l'exception de deux institutions internationales de statistique ayant un champ de travail plus restreint, savoir la Commission internationale de statistique pour les chemins de fer, fondée par le Congrès, mais devenue plus tard indépendante, et le Congrès de démographie (d'hygiène et de démographie), institué en 1878 à Paris lors de l'Exposition universelle, la grande idée d'une statistique internationale n'a pas eu de représentation apparente jusqu'à sa résurrection en 1885, lors de la fondation de *l'Institut international de statistique*. C'est une institution scientifique libre, aux sessions de laquelle les gouvernements envoient d'ordinaire des délégués officiels, mais qui manque à tous autres égards du ca-

¹⁾ Par une résolution votée le même jour que les statuts, la Commission chargea M. Deloche, délégué du Gouvernement français, de la rédaction et de la publication du Bulletin.

ractère officiel ou demi-officiel du Congrès. Les relations nécessaires au but de l'Institut avec la statistique officielle des divers pays sont assurées par le choix de ses membres, dont le nombre est limité. L'Institut poursuit principalement le même but que le Congrès; il publie un Bulletin, qui peut être rédigé en l'une des quatre langues, italienne, française, allemande ou anglaise, et qui rend compte des actes et des discussions de l'Institut. Conformément à l'article XIV de ses statuts, adoptés au cours de la première session, à Rome en 1887, il devait publier aussi un Annuaire de statistique internationale, contenant les tableaux synoptiques internationaux dont les données seraient fournies par les statistiques des divers pays. Ce projet n'a toutefois pas encore été réalisé. — L'Institut a eu jusqu'ici des réunions tous les deux ans.

* * *

Le but principal de la statistique internationale est évidemment de rédiger des tables destinées à donner des aperçus synoptiques internationaux sur des matières trouvant leur expression dans la statistique, et revenant chaque année par suite des changements incessants qui se produisent dans ce domaine. Il va de soi que ces tables ne peuvent entrer aussi avant dans les détails que la statistique nationale d'un pays individuel est à même de le faire. Chaque pays offre des institutions et des conditions sociales qui lui sont absolument propres, qui ne répondent à rien chez les autres et qui évidemment ne peuvent entrer dans la statistique internationale. Le champ qui reste après cette restriction est néanmoins suffisamment étendu, et embrasse des intérêts beaucoup trop importants pour que le travail en soit abandonné.

Aucun statisticien n'ignore toutefois que le travail de ce champ offre souvent de très grandes difficultés. Il en est des chiffres statistiques comme des langues, des monnaies, des mesures et des poids: ils permettent des comparaisons, mais seulement après traduction ou réduction d'un système à l'autre. Aussi peu par exemple qu'il est possible de comparer immédiatement un *mil* suédois et une lieue de France, aussi peu est-on à même de

comparer directement les données statistiques suédoises et les données françaises sur les flottes marchandes, le commerce extérieur, la production, les métiers, l'émigration, l'instruction, l'assistance publique, les banques, et ainsi de suite, — faute pourtant assez ordinairement commise par les profanes. La similitude des expressions conduit à croire que ce sont les mêmes choses qui sont visées dans les données statistiques de l'un des pays et dans celles de l'autre. On n'a pas besoin de s'occuper longtemps des véritables études statistiques pour apprendre à se défier à peu près de chaque chiffre, et à reconnaître qu'une étude approfondie est nécessaire pour arriver à la certitude sur sa valeur exacte.

Il résulte de ce qui précède, que les comparaisons statistiques internationales pourraient être facilitées à un degré éminent par l'adoption de mesures identiques pour la désignation de matières similaires; c'est vers ce but que le Congrès international aussi bien que l'Institut international ont dirigé la partie capitale de leurs efforts. Malgré les progrès incontestables que ces efforts ont déjà réalisés dans bien des cas, il y a cependant, à ce point de vue, nombre de choses dont le manque se fait encore sentir, et qui devront attendre longtemps une solution satisfaisante — cela à un point tel, que si l'on devait attendre la solution complète de ces difficultés, les tables statistiques internationales ne verraient très vraisemblablement jamais le jour. Heureusement, les difficultés surdites n'apportent pas un obstacle absolu à la solution désirée.

Il n'a, comme on le sait, pas manqué d'essais de réalisation de la pensée de tables statistiques internationales. Les parties excellentes publiées de la «Statistique internationale» mentionnée ci-dessus, quoique non annuelles à peu d'exceptions près, en fournissent abondamment la preuve. Le «Statistical abstract for the principal and other foreign countries», en Angleterre, a déjà atteint sa vingt-sixième année; v. Neumann-Spallart a commencé la publication du périodique «Uebersichten der Weltwirtschaft», continuée par le statisticien éminent v. Juraschek; les Hongrois savants Jekelfalussy et Vargha ont publié un excellent annuaire économique et statistique (en langue hongroise); la Norvège, le Danemark, la Belgique, la Suisse, et d'autres pays ont, dans leurs annuaires

statistiques, qui donnent les grandes lignes de la statistique de chaque pays respectif, commencé, sous la forme de suppléments, à faire quelque rapprochements internationaux, et la Revue statistique suédoise (*Statistisk Tidskrift*) contient régulièrement, depuis quelque année, une série de tableaux d'ensemble pour divers pays. De plus, on trouve aussi dans des almanachs publiés par des particuliers, des renseignements statistiques internationaux relatifs à bien des matières d'un intérêt général.

Tout en reconnaissant la valeur de ces publications, il ne faut cependant pas se dissimuler qu'il n'en est aucune dont on puisse dire qu'elle donne pleine satisfaction au besoin d'une statistique internationale, aussi peu au point de vue de l'étendue et de la richesse des matières qu'à celui de la comparabilité exacte des données. En effet, aucune de ces publications ne prétend non plus le faire.

Déjà, au Congrès de Londres en 1860, M. Maëstri proposait la publication d'un annuaire statistique international par le concours de tous les bureaux statistiques. La Commission permanente émit, comme on l'a dit plus haut, une proposition pareille, et l'Institut international de statistique en a de même une dans son programme. Mais la pensée d'effectuer au moyen d'une collaboration internationale des relevés annuels plus complets que les bureaux statistiques particuliers ou de personnes privées ne sont à même de le faire, n'a pas encore parvenu à sa réalisation.

En considération des études à la fois étendues et approfondies, et, comme suite, des frais considérables que la publication annuelle d'une statistique internationale exigerait pour remplir complètement les exigences que l'on est en droit de fonder sur elle, il semble que le travail ne saurait être exécuté d'une manière satisfaisante que par la création d'un *bureau statistique international* indépendant, rétribué par plusieurs États à la fois. C'est ainsi seulement qu'il sera possible d'obtenir la garantie de la continuité nécessaire dans le travail, de s'assurer la compétence indispensable dans tous les domaines et de vaincre les difficultés provenant de la multiplicité des langues dans lesquelles sont publiées les données statistiques officielles qui doivent former la base de ce

travail. On possède déjà des modèles d'une institution pareille dans le Bureau international des télégraphes et le Bureau international de l'Union postale universelle à Berne, le Bureau international des poids et mesures à Paris, et le Bureau de l'Union internationale pour la publication des tarifs douaniers à Bruxelles.

Par plusieurs raisons, il serait, peut-être, moins opportun de proposer pour siège de ce bureau l'une des capitales des grands États européens. Il y aurait moins matière à hésitation si l'on se figurait le siège du bureau établi p. ex. dans la capitale de la Suède — pays où une statistique officielle régulièrement organisée date de bien plus loin que dans aucun autre État.

La mission principale d'un Bureau pareil serait de faire paraître annuellement, sous le titre d'*Annales statistiques*, une série de tableaux de statistique internationale sur des matières qui peuvent être exprimées statistiquement, comme p. ex. l'état et le mouvement de la population; l'hygiène, l'assistance publique, l'enseignement, la justice, les élections législatives; les impôts, ainsi qu'en général les finances des divers États et de leurs subdivisions administratives et communales; les conditions des ouvriers, la consommation; l'agriculture et l'industrie; les communications, le commerce et le prix des denrées; les banques, les caisses d'épargne et les assurances, etc.

Outre les annales, le Bureau devrait publier, naturellement avec toute la promptitude possible, des *Revue, préliminaires annuelles* d'un intérêt pratique essentiel, comme sur l'émigration (et l'immigration), la récolte des céréales dans les divers pays, celle du café et du coton, la production du sucre, de l'or et de l'argent, de la houille et du pétrole, le commerce extérieur dans ses traits les plus généraux, les vaisseaux construits et perdus, les chemins de fer nouveaux, la création de sociétés anonymes, l'échange international des monnaies et du métal monétaire, la fluctuation des prix, etc. Il paraît inutile de discuter ici plus en détail si le Bureau poussait se charger de recueillir lui-même des données primaires nécessaires pour la rédaction de ces revues, ou si, dans certains cas, il devrait seulement, d'accord avec les institutions officielles et les particuliers habitués à les élaborer procéder à

leur prompte publication dans un ensemble extérieurement uniforme.

Au cours de la session de Berne en 1895 et sur la proposition de M. G. v. Mayr, si hautement mérité de toute la science statistique, l'Institut international se prononça pour l'opportunité de transférer à un bureau international le travail que demande la statistique internationale du mouvement de la population, travail qui jusqu'ici a été fait par les soins de M. Bodio, l'infatigable secrétaire général de l'Institut. Aucun obstacle ne paraît être de nature à empêcher le transfert, au bureau en question, d'une tâche éventuelle de l'espèce.

Les statistiques officielles des pays respectifs constituerait les principales sources des Annales publiées par le Bureau. Un procédé infiniment plus simple selon les apparences serait de recueillir les renseignements désirés au moyen de formules envoyées par l'institution projetée aux bureaux de statistique des divers pays et de les réunir simplement puis en un ensemble. Les essais effectués jusqu'ici dans le but de créer ainsi une statistique internationale n'ont toutefois pas été satisfaisants et ne paraissent pas devoir être renouvelés. Par contre, le Bureau devrait tout naturellement être en relations incessantes de correspondance avec les bureaux respectifs des différents pays pour se procurer les renseignements qui ne se trouvent pas dans la statistique officielle imprimée ou dans des autres sources.

Dès ses premiers pas, le Bureau rencontrera indubitablement de grandes difficultés, et les premiers résultats visibles de son activité ne seront certainement pas considérables. Mais dans le cours de ses travaux, il arrivera peu à peu à comprendre comment ils devront être organisés, comment ils pourraient être facilités par l'adoption de règles conformes pour la statistique des divers pays, dans les limites où cette mesure n'est pas entravée par la dissemblance des institutions existantes, et enfin comment ce rapprochement mutuel entre les règles statistiques des divers pays pourrait être le plus facilement effectué. Ce sera donc aussi l'une des tâches importantes du Bureau d'élaborer des projets de normes communes pareilles, de les motiver et d'en préparer l'adoption. La publication d'une série continue d'*études* et de *mémoires*

sur la statistique internationale ferait donc également partie des attributions du Bureau.

Le Bureau serait aussi pourvu d'une *bibliothèque statistique* avec archives, contenant avant tout une collection aussi complète que possible d'imprimés statistiques officiels, les bulletins et les formules au moyen desquels les divers pays recueillent les renseignements statistiques, les règlements des bureaux de statistique, etc.

Pour toutes les publications du Bureau, on devrait se servir d'une langue unique et il ne paraît guère que l'on en puisse proposer utilement une autre que le français, qui par la force des circonstances est devenu, semble-t-il, la langue internationale de la statistique. Il est à peu près inutile de dire que le système métrique des poids et mesures serait seul employé. Comme unité monétaire, à laquelle il faudrait réduire toutes les autres (tout en donnant dans certains cas les sommes d'après l'unité monétaire nationale), on devrait, semble-t-il, au moins jusqu'à nouvel ordre, choisir le franc (d'or).

Quant à l'organisation du Bureau, il devait se composer d'un directeur en chef, de deux adjoints, d'un secrétaire et d'un archiviste, ainsi que d'un nombre nécessaire d'aides. Une commission, formée par les chefs des bureaux centraux de statistique des différents pays, devait en constituer la direction supérieure.

Projet de budget annuel.

Traitement du directeur	12,000	frcs
Crédit pour les voyages et frais de représentation . . .	6,000	»
Traitement de deux adjoints, à 9,000 frcs	18,000	»
» d'un secrétaire	7,000	»
» d'un archiviste	7,000	»
» de deux aides, à 3,500 frcs	7,000	»
Un copiste et un comptable surnuméraires	4,000	»
Consultation d'experts et de traducteurs experts ainsi que frais généraux	6,000	»
Un garçon de bureau	2,000	»

Supplément d'ancienneté de service pour le directeur, les deux membres, le secrétaire et l'archiviste, moyenne annuelle	4,500 frcs
Pension de retraite pour ces employés, moyenne an- nuelle	20,000 »
Supplément d'ancienneté de service et pension de re- traite pour le garçon de bureau, moyenne an- nuelle	1,000 »
Crédit pour la bibliothèque	6,000 »
Chauffage, éclairage, meubles, fournitures de bureau	3,000 »
Impression des Annales (20 feuilles grand in 8), 5,000 exemplaires à distribuer aux États contributeurs	13,000 »
Total Francs 116,500 »	

On a admis, dans ce calcul, que le local du Bureau et le logement du garçon de bureau seront accordés gratuitement. On a admis également: que le Bureau obtiendra tous les imprimés statistiques officiels gratuitement; qu'il jouira de la franchise postale; que si l'on imprime un plus grand nombre d'exemplaires des annales qu'on ne l'a calculé pour la distribution gratuite, les frais supplémentaires seront couverts par la vente de ces publications; et enfin que les frais que pourraient entraîner les autres publications éventuelles seront également couverts par les recettes provenant de la vente.

Pour le payement en commun des frais ainsi calculés, on inviterait autant de pays et d'États que possible à accorder des subventions, dont le montant serait basé sur le chiffre de la population de chaque pays. On pourrait peut-être proposer les cotisations annuelles suivantes:

A) Pour les pays de moins de 2 millions d'habitants	750 frcs
B) » » » » 2—5	1,500 »
C) » » » » 5—10	3,000 »
D) » » » » 10—25	6,000 »
E) » » » » 25—50	10,000 »
F) » » » » plus de 50	15,000 »

Voici la liste des pays et des États auxquels il serait opportun d'adresser l'invitation mentionnée:

A) Pays de moins de 2 millions d'habitants:	C) De 5 à 10 millions d'habitants:
Bosnie-Herzégovine	Australie
Cap (Colonie du)	Belgique
Dominicaine (République)	Égypte
Equateur (République de l')	Hollande
Guatemala	Portugal
Haïti	Roumanie
Honduras	Suède
Luxembourg	
Monténégro	D) De 10 à 25 millions d'habitants:
Natal	Brésil
Nicaragua	Congo (Etat du)
Paraguay	Espagne
San Salvador	Hongrie
Uruguay	Mexique
B) De 2 à 5 millions d'habitants:	Turquie
Argentine (République)	E) De 25 à 50 millions d'habitants:
Bolivie	Autriche
Bulgarie	France
Canada	Grande-Bretagne et Irlande
Chili	Italie
Colombie	Japon
Danemark	F) Au-dessus de 50 millions d'habitants:
Finlande	Allemagne (Empire d')
Grèce	États-Unis d'Amérique
Norvège	Indes Anglaises
Pérou	Russie
Serbie	
Suisse	
Vénézuéla	

Si l'on obtenait de tous ces pays et États les contributions projetées, les recettes annuelles du Bureau s'élevaient à près de

200,000 frcs. Supposé au contraire que la contribution ne soit accordée que par 2 des pays et des États surnommés pour le groupe A, par 6 pour le groupe B, 5 pour le groupe C, 2 pour le groupe D, 5 pour le groupe E et 3 pour le groupe F, la somme des contributions atteindrait 142,500 frcs, et, même en ce cas, serait par conséquent plus que suffisante pour couvrir les dépenses annuelles du bureau, évaluées ci-dessus à 116,500 frcs. Les États qui auraient payé une contribution recevraient gratuitement un nombre d'exemplaires des Annales calculé de façon que 1,000 frcs de contribution donneraient droit à 40 exemplaires. La contribution pourrait ainsi être considérée en réalité comme une sorte de souscription pour les publications mentionnées, au prix de 25 frcs par exemplaire et par année¹⁾.

Tous les 10 ans, des commissaires spéciaux seraient chargés de la revision de l'état du budget du Bureau.

* * *

Il ressort de ce qui précède, que l'idée d'un Bureau de statistique internationale est pour ainsi dire dans l'air. Un projet pareil, bien plus restreint, a, comme on l'a mentionné plus haut, été déposé par M. v. Mayr à la réunion de l'Institut international à Berne en 1895. Le plan de statuts préparé par la Commission permanente de Paris en 1878, qui comprenait la publication d'un Bulletin et d'une Annuaire en connexion avec la création d'Archives et d'une Bibliothèque, visait clairement aussi le même but. D'après l'avis du Bulletin de l'Institut international de statistique, l'un des collaborateurs les plus diligents de la «Statistique internationale» et l'un des fondateurs de l'Institut international, Joseph Körösi, avait déjà, à la réunion de l'Institut à Vienne, en 1891, la pensée de proposer la création d'un bureau précisément semblable à celui que l'on propose ici, mais il se désista par suite de la communication que l'annuaire en question

¹⁾ Pour le catalogue international de la littérature des sciences naturelles, de création duquel s'occupe «The International Catalogue Conference», les contributions des divers États revêtiraient la forme d'abonnement à un certain nombre d'exemplaires du catalogue au prix de 17 L par exemplaire.

figurant au programme de l'Institut, était alors en pleine voie de préparation pour publication. On trouve aussi dans la préface de la dernière édition, parue il y a un an, du «Dictionary of Statistics» bien connu, les lignes suivantes de son éditeur, Michael G. Mulhall, l'expérience duquel dans ces matières ne peut être niée:

»All civilised nations now devote so much attention to statistics that the field of research becomes vaster year by year, and the work of condensation easier. But when a task of such magnitude devolves, as in the present case, upon a single individual, it cannot be accomplished with the same efficiency as if it were confided to an international bureau under a competent head. The nations of Europe have already seen the convenience of establishing at Berne an International Department of Telegraphs, and another for the Postal Union. It is not, therefore, chimerical to hope that an International Statistical Bureau may be one of the earliest institutions of the twentieth century«. — — —

Quelle serait, enfin, la situation de ce Bureau international de statistique vis-à-vis de l'Institut international de statistique?

Naturellement, il ne peut être placé en quoi que ce soit sous la dépendance directe de l'Institut, qui est une institution de nature absolument privée, tandis que le Bureau serait confié à une administration publique. Mais cela n'exclut pas que l'Institut ne puisse exercer une grande influence sur le Bureau et sur son travail. Avec l'autorité dont le Bureau sera revêtu, son activité sera d'une importance trop grande pour être laissée complètement sans une surveillance compétente, et il rentrera dès lors tout naturellement dans les attributions et la donnée de l'Institut de suivre avec attention les travaux du Bureau. Pour l'examen de ses publications, il faudra toujours un organe considéré, complètement indépendant, et le Bulletin de l'Institut international de statistique est éminemment propre à cette tâche.

Strödda meddelanden.

Stats- eller privatbanesystem. Förhållandet mellan af staten ägda järnvägar och i enskilda händer varande gestaltar sig i Europa och Förenta Staterna på följande sätt ¹⁾:

	Längd i kilometer.			Längd i kilometer.	
	Stats- banor	Enskilda banor		Stats- banor	Enskilda banor
Sverige	3,676	6,549	Schweiz	—	3,646
Norge	1,803	149	Frankrike	2,661	38,908
Danmark	1,750	715	Italien	9,878	5,765
Finland	2,473	80	Spanien	—	12,916
Storbrit. o. Irl.	—	34,493	Portugal	834	1,528
Nederländerna	1,447	1,295	Ryssland	24,082	13,853
Luxemburg	—	434	Rumänien	2,880	—
Belgien	3,312	2,592	Serbien	570	—
Tyska riket	43,522	4,927	Bulgarien	673	310
Österrike	7,562	9,851	Grekland	148	804
Ungern	7,651	8,095	Turkiet	—	1,560
Bosn.-Herzeg.	104	641	Förenta Stat.	—	297,068

Enligt dessa siffror visar det sig sålunda, att staten alldeles icke befattar sig med järnvägar i de båda anglosaxiska stormaktsländerna, England och Förenta staterna. Lika exklusivt tillämpas privatbanesystemet i Spanien, Luxemburg och Turkiet, medan det jämväl är alldeles öfvervägande i Frankrike. Hvad Schweiz beträffar, gäller satsen, att skenet i någon mån bedrager, då nämligen landet visserligen ännu blott har privatbanor, men på samma gång dessas aktier till icke ringa del innehafvas af staten. I Österrike-Ungern segrar äfven de enskilda banornas kilometertal öfver statens, och än mera är detta fallet med vårt eget land, där skillnaden dem emellan är ganska ansenlig.

Som länder med statsbanesystem äro däremot att beteckna framför allt Tyska riket samt Finland och Norge, hvilket sålunda

¹⁾ Taluppgifterna, hufvudsakl. fr. 1897, hämtade ur »Statist. öfversiktstabeller f. olika länder» 5 årg. 1899.

hären skiljer sig från sitt broderland; vidare de flesta små Balkanstaterna, Belgien, Danmark och Italien. Om Ryssland gäller det samma, och är proportionen därstädes ungefär som 5 mot 3. I Holland väga statsbanor och enskilda sådana tillnärmelsevis lika.

Ställa vi i det hela system mot system, så blir det emellertid uppenbart, att privatprincipen är vida starkare representerad än den statliga, och detta icke blott, när den nordamerikanska republiken medräknas, utan äfven i summa för Europa, där talet för de enskilda är 149,207 km., för staternas blott 115,039. Ser man bort från Mellaneuropa, så härskar privatbanesystemet i hela västern af vår världsdel. Äfven i de utomeuropeiska länderna är förhållandet naturligtvis växlande, men resultatet blir för hela jorden detsamma som för Europa, och det i än mera påfallande grad. Totalsumman går nämligen ut på 195,671 kilometers längd af statliga järnvägar, medan icke mindre än 540,617 km. komma på de enskilda. Till denna ofantliga differens bidraga naturligtvis till mycket väsentlig mån Förenta staternas kolossala privatbanesystem.

Den schweiziska turiststatistikens siffror kunna ge anledning till åtskilligt missförstånd och till öfverdrifna föreställningar om resandeströmmens storlek. Centralkomitén för schweiziska handels- och industriföreningen bemödar sig emellertid att i sin berättelse för året 1899 beriktiga och i rätt belysning framställa uppgifterna. Sålunda reducerar den i väsentlig mån resandetalet under nämnda år genom att påpeka det vilseledande sätt, på hvilket denna siffra, 2 1/2 million, beräknats. Den representerar nämligen icke 2 1/2 mill. individer, utan summan af de på landets olika hotell noterade gästernas antal — alldeles oberoende därpå, huruvida den särskilde hotellbesökaren inskränkt sin vistelse där till blott en natt, eller han kvarstannat i flera veckor. Den, som sålunda varit på resa i tjugo dagar och under tiden tagit in på nitton olika hotell, uppträder i nämnda summa icke mindre än nitton gånger. Enligt berättelsens mening torde de resande personernas antal under år 1899 icke kunna sättas stort högre än 3—400,000.

På liknande sätt måste de särskilda nationaliteternas andel i turistströmmen reduceras medelst aktgifvande på den olika raskheten i deras resor. Medan sålunda Engelmännens restid beöper sig till sex à åtta månader och de i allmänhet äro mera bofasta gäster, så uppträda Tyskarne hufvudsakligen under högsäsongen, hvarvid de till stor del utgöras af personer, som resa raskt och ofta växla om kvartér. Den frågan, huruvida den ena eller den andra af dessa båda nationer bidraga mest till omsättningen i den schweiziska hotellindustrin, skulle därför alldeles icke kunna afgöras till Tyskarnes fördel endast af den orsaken, att dessa stoltsera i främlingsstatistiken med 30 %, medan Engelmännens blott framvisa 15 %.

Innehåll:

- C. A. Reuterskiöld, Oscar Alin.
E. Kallenberg, Om tjänsteförslag.
L. Widell, År brottsligheten i tillväxt bland Sveriges folk?
I. Flodström, Projet de bureau statistique international.
Strödda meddelanden.
-

Till red. insända skrifter:

Zeitschrift für Socialwissenschaft,

1900:

- H. 12. *Aufsätze*: R. LASCH, Besitzen die Naturvölker ein persönliches Ehrgefühl? — M. FLEISCHMANN, Socialpolitische Streifzüge in das deutsche Zivilprozessrecht. — P. FRAUENSTADT, Zur Geschichte des ländlichen Gemeindewesens in den preussischen Ostprovinzen. — — *Socialpolitik*: Zu dem Entwurfe eines Reichsgesetzes über die privaten Versicherungs-Unternehmungen (von A. EMMINGHAUS). — — *Miscellen*. — — *Buchbesprechungen*.

1901:

- H. 1. *Aufsätze*: O. AMMON, Der Ursprung der socialen Triebe. 1. — A. VIÉRKANDT, Die Verbreitung der Sklaverei und ihre Ursachen. — M. v. BRANDT, Die gelbe Gefahr. — FR. PRINZING, Die eheliche Fruchtbarkeit in Deutschland. 1. — — *Socialpolitik*: M. SZÁNTÓ, Unfall- und Invaliditäts-Versicherung der landwirtschaftlichen Arbeiter in Ungarn. — K. MAREINER, Eine Maassregel zur Erhaltung des Bauerntandes im Pendschab. — — *Miscellen*. — — *Buchbesprechungen*.

Försäkringsföreningens Tidskrift, 1900: H. 10.

Kyrklig Tidskrift, utgifven af O. Quensel och Hj. Danell, Uppsala 1900, h. 11—12.

Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri, utgifven af Letterstedtska

Föreningen, 1900: H. 8.

Brand- och Lif-

försäkringsaktiebolaget

SKÅNE

Malmö

Fonder öfver 20,000,000 kr.

meddelar

brand- och hushyreförsäkringar

samt

lif-, lifränte-

och

kapitalförsäkringar.

